

Bryssel 17.6.2020
COM(2020) 241 final

**KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

väestönmuutoksen vaikutuksesta

{SWD(2020) 109 final}

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	2
2.	VÄESTÖNMUUTOSTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT EUROOPASSA.....	4
2.1.	PIDEMPI ELINAJANODOTE.....	4
2.2.	SYNTYVYYDEN LASKU	8
2.3.	VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN.....	10
2.4.	KOTITALOUKSIEN PIENENEMINEN.....	11
2.5.	LIIKKUVUUDEN LISÄÄNTYMINEN EUROOPASSA.....	12
2.6.	VÄESTÖMÄÄRÄN MUUTTUMINEN.....	13
3.	VÄESTÖNMUUTOKSEN VAIKUTUKSET EUROOPAN SOSIAALISEEN MARKKINATALOUTEEN.....	15
3.1.	IHMISET, TYÖ JA OSAAMINEN.....	16
3.1.1	LAAJEMMAT JA OSALLISTAVAMMAT TYÖMARKKINAT.....	17
3.1.2.	TUOTTAVUUTTA OSAAMISEN JA KOULUTUKSEN AVULLA.....	19
3.2.	TERVEYDENHUOLTO JA PITKÄAIKAISHOITO.....	20
3.3.	JULKISTALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	23
3.4.	ALUEELLINEN JA PAIKALLINEN ULOTTUVUUS	24
3.4.1.	ELÄMÄNLAATU, INFRASTRUKTUURI JA PALVELUJEN SAATAVUUS	27
4.	VIHREÄ JA DIGITAALINEN SIIRTYMÄ JA VÄESTÖNKEHITYS.....	31
5.	VÄESTÖRAKENTEeseen LIITTYVÄ GEOPOLITIIKKA: EUROOPPA OSANA MAAILMAA	32
	PÄÄTELMÄT JA TULEVAISUUDENNÄKYMÄT.....	35

1. JOHDANTO

Covid-19-pandemian puhkeaminen muutti silmänräpäyksessä Eurooppaa ja koko maailmaa. Euroopan terveydenhuolto- ja sosiaaliturvajärjestelmät sekä taloudellinen ja sosiaalinen palautumiskyky joutuivat koetukselle. Pandemia jättää pysyvän jäljen tapaamme elää ja tehdä työtä. Se vaikuttaa vielä senkin jälkeen, kun virus on jo talttunut. Sen puhkeaminen osui aikaan, jolloin Eurooppa oli jo jonkin aikaa ollut perinpohjaisten muutosten kourissa ilmastonmuutoksen sekä yhteiskunnan ja väestörakenteen muuttumisen vuoksi.

Väestönmuutos vaikuttaa ihmisiin ja heidän elämäänsä. Se vaikuttaa siihen, mitä teemme, miten työskentelemme ja missä asumme. Se vaikuttaa yhteisöihimme ja yhdessä elämiseen. Siinä on kyse ihmisten ja heidän taustojensa moninaisuudesta, joka rikastuttaa ja muovaa yhteiskuntiamme, vahvistaa meitä ja antaa eloa EU:n tunnuslauseelle, joka on *moninaisuudessaan yhtenäinen*. Tätä tarvitaan enemmän kuin koskaan. Kun Euroopassa asetettuja sulkutoimia aletaan vähitellen ja varovasti purkaa, on muistettava, että on tärkeää ymmärtää yhteiskuntaan kohdistuvia väestönmuutoksen vaikutuksia ja vastata niihin. Tämä on otettava huomioon Euroopan elvytystoimissa ja saaduissa kokemuksissa niin sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden kuin terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon yhteydessä sekä monissa muissa asioissa.

Väestörakenteen ja sen vaikutusten ja elpymismahdollisuuksien välinen yhteys on viime viikkoina ja kuukausina tullut selvästi ja usein piinallisesti esiin. Vanhimmat ihmiset ovat kärsineet eniten ja ikääntyneet ovat olleet haavoittuvimpia tässä kriisissä. Heillä on suurempi komplikaatoriski, jos he sairastuvat virustautiin. Lisäksi he ovat olleet tiukimmin eristettyinä niiden lähikontaktien välttämistoimien ja sulkutoimien vuoksi, joita on toteutettu kaikkialla Euroopassa ihmishenkien suojelemiseksi. **Sukupuolien välinen solidaarisuus on yksi Euroopan elpymisen kantavista voimista¹.**

Väestörakenteen pitkän aikavälin muutoksen vaikutusten hallintaa voidaan tarkastella seuraavista näkökulmista: miten hoidetaan kansanterveyttä, julkisia varoja tai julkishallintoa ja miten ratkaistaan ongelmia, jotka liittyvät esimerkiksi yksinäisyyteen, avohuoltoon ja välttämättömien palvelujen saatavuuteen. Näiden kysymysten ratkaiseminen on tärkeää elpymisen onnistumiselle. Siitä riippuu, miten nopeasti ja miten laajalti pystymme palaamaan tavalliseen arkeen sekä eheyttämään sosiaalisia verkostoja ja talouksia. Pidemmällä aikavälillä Euroopalla on tässä yhteydessä mahdollisuus **rakentaa entistä oikeudenmukaisempaa ja selviytymiskykyisempää yhteiskuntaa.**

Kriisin aiheuttamia vahinkoja tai tarvetta käsitellä monenlaisia menetyksiä ei pidä aliarvioida. Tässä yhteydessä voi vaikuttaa ristiriitaiselta todeta, että **eurooppalaisilla on yleensä muita pidempi, terveempi ja turvallisempi elämä.** Näin tulee kuitenkin olemaan myös pidemmällä aikavälillä, ja eurooppalaisten on syytä olla ylpeitä siitä mittavasta työstä, jota on tehty viime vuosikymmeninä tämän saavuttamiseksi. Euroopassa on maailman kehittyneimmät sosiaaliturva- ja terveydenhuoltojärjestelmät. Yhdessä niin monien etulinjan työntekijöiden osaamisen ja uhrausten kanssa ne ovat auttaneet pelastamaan lukemattomia ihmishenkiä kriisin alusta lähtien. Erityisesti alueilla, joilla väestö on ikääntynyt, näihin järjestelmiin on kuitenkin kohdistunut ankaria paineita ja ne tarvitsevat edelleen tukea.

¹ COM(2020) 456 final. Euroopan h-hetki: korjaamalla ja kehittämällä parempaa seuraavalle sukupolvelle.

Tämän edistyksen ansiosta elämänlaatumme on edelleen ainutlaatuinen ja yhteiskuntamme kuuluvat maailman tasa-arvoisimpiin, vaikka eriarvoisuutta esiintyykin edelleen. Euroopan väestö on ikääntymässä, ja yleisesti halutaan asua pienemmissä kotitalouksissa. Ihmiset vaihtavat asuinpaikkaa entistä useammin, tekevät pidempiä työuria, opiskelevat enemmän ja vaihtavat työpaikkaa useammin. Kaikki nämä suuntaukset vaikuttavat merkittävästi yhteiskuntaamme. Osa niistä on saattanut vaikuttaa siihen, miten virus on päässyt valtaan ja levinnyt joissakin maissa. Tällaisia tekijöitä ovat voineet olla väestön ikääntyminen, kotitalouksien kokoonpano tai väestötiheys.

Näitä kysymyksiä voidaan usein käsitellä parhaiten paikallisella ja aluetasolla. Tämä kuvastaa sitä, että väestörakenteen muutos vaihtelee usein huomattavasti saman maan eri osien välillä. Joillakin alueilla on kaksi haastetta: matala tulotaso ja väestön nopea väheneminen. Nämä alueet ovat useimmiten maaseutualueita. Niillä asuu 31 miljoonaa ihmistä, joten niiden merkitys on huomattava. **Eurooppa pyrkii parantamaan elintasoja ja vähentämään eriarvoisuutta.** On varmistettava, että ihmisten tarpeet otetaan huomioon ja että heidän asuinseuduillaan on hyvät tulevaisuudennäkymät ja työmahdollisuuksia. On huolehdittava terveydenhuoltopalvelujen, lastenhoitopalvelujen ja koulutuksen saannista ja turvattava muut välttämättömät paikalliset palvelut, kuten postipalvelut, kirjastot ja julkinen liikenne.

Vaikka väestörakenteen muutokset eivät ole uusi asia, ne vaikuttavat elämäämme tuntuvammin. Muutosten huomioon ottaminen on entistäkin tärkeämpää nyt, kun Eurooppa kääntää kurssin elpymisen tielle. Keskittyminen jatkossakin sekä vihreään että digitaaliseen siirtymään auttaa tarjoamaan monia sellaisia innovatiivisia ja kestäviä ratkaisuja, joita tarvitaan väestönmuutoksen vaikutuksista selviytymiseen.

Väestönmuutos vaikuttaa myös Euroopan asemaan maailmassa. Koska Euroopan väestön osuus koko maailman väestöstä supistuu jatkuvasti, on entistäkin tärkeämpää, että EU puhuu ja toimii yksimielisesti ja hyödyntää kaikkia kollektiivisia vahvuuksiaan ja monimuotoisuuttaan. Tätä asiaa olisi tarkasteltava myös niiden Eurooppaan välittömästi vaikuttavien merkittävien väestönmuutosten valossa, joita tapahtuu naapurustossamme ja koko maailmassa.

Tässä kertomuksessa esitellään väestönmuutosta edistäviä tekijöitä ja niiden vaikutuksia kaikkialla Euroopassa². Se auttaa selvittämään, miten väestönmuutoksen pahimmin koettelemia ihmisiä, alueita ja yhteisöjä voidaan parhaiten auttaa sopeutumisessa muuttuviin realiteetteihin kriisin ja kriisistä elpymisen aikana sekä sen jälkeen. Komission työn tavoitteena tällä osa-alueella on parantaa tietämystä ja ennakoitavuutta sen varmistamiseksi, että tukea tarvitsevia voidaan auttaa sekä nyt että tulevaisuudessa. Tavoitteena ei välttämättä ole kääntää tai hidastaa näitä suuntauksia vaan antaa sopivia välineitä, joilla voidaan kehittää uusia ratkaisuja ja tukea ihmisiä muutoksesta selviytymisessä.

Viime kädessä pyrkimyksenä on **varmistaa, ettei yhtäkään aluetta eikä yhtäkään ihmistä jätetä huomiotta.** Näin huolehditaan siitä, että luottamus demokratiaamme säilyy. Sen vuoksi tällä komissiolla on ensimmäistä kertaa demokratiasta ja väestökehityksestä vastaava varapuheenjohtaja ja tämä aihe on esillä myös Euroopan tulevaisuutta käsittelevässä konferenssissa, jossa kansalaisilla on

² - Komission yksiköiden valmisteluasiakirja (SWD(2020) 109 final) täydentää tätä kertomusta. Siinä on lisää lukuja, karttoja ja taulukoita.

keskeinen asema entistä selviytymiskykyisemmän, kestävämmän ja oikeudenmukaisemman unionin rakentamisessa. Vaikka monilla näistä osa-alueista toimivalta kuuluu jäsenvaltioille, komissio on valmis näyttämään tietä tunnistamalla ongelmia ja tukemalla kansallisia, alueellisia ja paikallisia toimia.

2. VÄESTÖNMUUTOSTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT EUROOPASSA³

Eurooppalaiset elävät pidempään kuin koskaan ennen, ja Euroopan väestö vanhenee vuosi vuodelta. Yhä useammat eurooppalaiset päättävät asua, työskennellä tai opiskella jossakin toisessa EU-maassa, ja Eurooppaan suuntautuva tai Euroopasta lähtevä muuttoliike heilahtelee jatkuvasti. Yhä suurempi määrä eurooppalaisia asuu nyt myös entistä pienemmissä kotitalouksissa, ja lapsia syntyy entistä vähemmän. Nämä väestönmuutosta edistävät tekijät vaihtelevat eri puolilla Eurooppaa usein merkittävästi jopa saman maan eri alueiden välillä⁴.

2.1. PIDEMPI ELINAJANODOTE

Eurooppalaiset elävät entistä pidempään, ja terveiden elinvuosien määrä on keskimäärin lisääntynyt. Sekä miesten että naisten elinajanodote syntymähetkellä on pidentynyt noin kymmenellä vuodella viiden viime vuosikymmenen aikana⁵. Pandemia on tuonut esiin ikääntyvän väestön haavoittuvuudet, mutta se ei todennäköisesti ole muuttanut elinajanodotteen yleistä myönteistä kehitystä.

Vuonna 2070 miesten syntymähetken elinajanodotteen arvioidaan⁶ olevan 86,1 vuotta, kun se vuonna 2018 oli 78,2 vuotta. Vastaavan luvun arvioidaan naisilla olevan 90,3 verrattuna aiempiin 83,7 vuoteen. Asuinpaikka vaikuttaa merkittävästi elinajanodotteeseen. Kansallisella tasolla syntymähetken elinajanodote vaihtelee Espanjan 83,5 vuodesta Bulgarian 75 vuoteen.

Naisten ja miesten väliset erot vaihtelevat EU:n eri osissa. Vaikka naisten syntymähetken elinajanodote on EU27:ssä 5,5 vuotta korkeampi kuin miesten, tilanne ei ole kaikkialla sama. Latviassa ja Liettuaassa ero on yli yhdeksän vuotta, kun se Tanskassa, Irlannissa, Kyproksessa, Alankomaissa ja Ruotsissa on alle neljä vuotta.

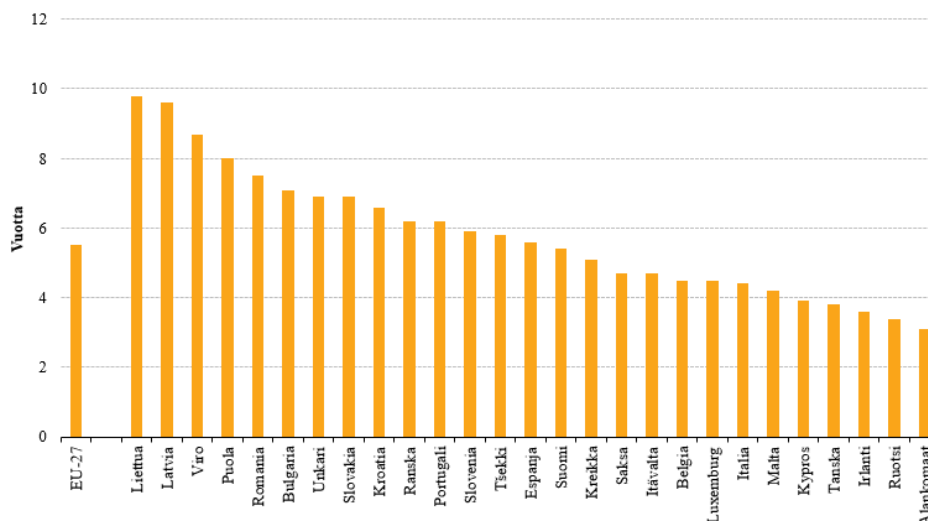
³ Tässä kertomuksessa termeillä Eurooppa ja EU tarkoitetaan EU27-maita, ellei toisin mainita.

⁴ Tässä kertomuksessa käytettävät Eurostatin tilastotiedot perustuvat Eurostatin tietokannasta toukokuussa 2020 saatuihin lukuihin.

⁵ Lisätietoja kuolleisuus- ja elinajanodotetilastoista on Eurostatin Statistics Explained -sivustolla osoitteessa https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics

⁶ Väestökehitysarviot ovat hypoteettisia ”mitä jos”-skenaarioita, jotka perustuvat havaittuihin tietoihin ja auttavat ymmärtämään väestödynamiikkaa. On tärkeää huomata, ettei kehitysarvioita saa pitää ennusteina. Lisätietoja Eurostatin väestökehitysarvioista on osoitteessa <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>

Naisten ja miesten syntymähetken elinajanodotteen välinen ero, 2018

Lähde: Eurostat

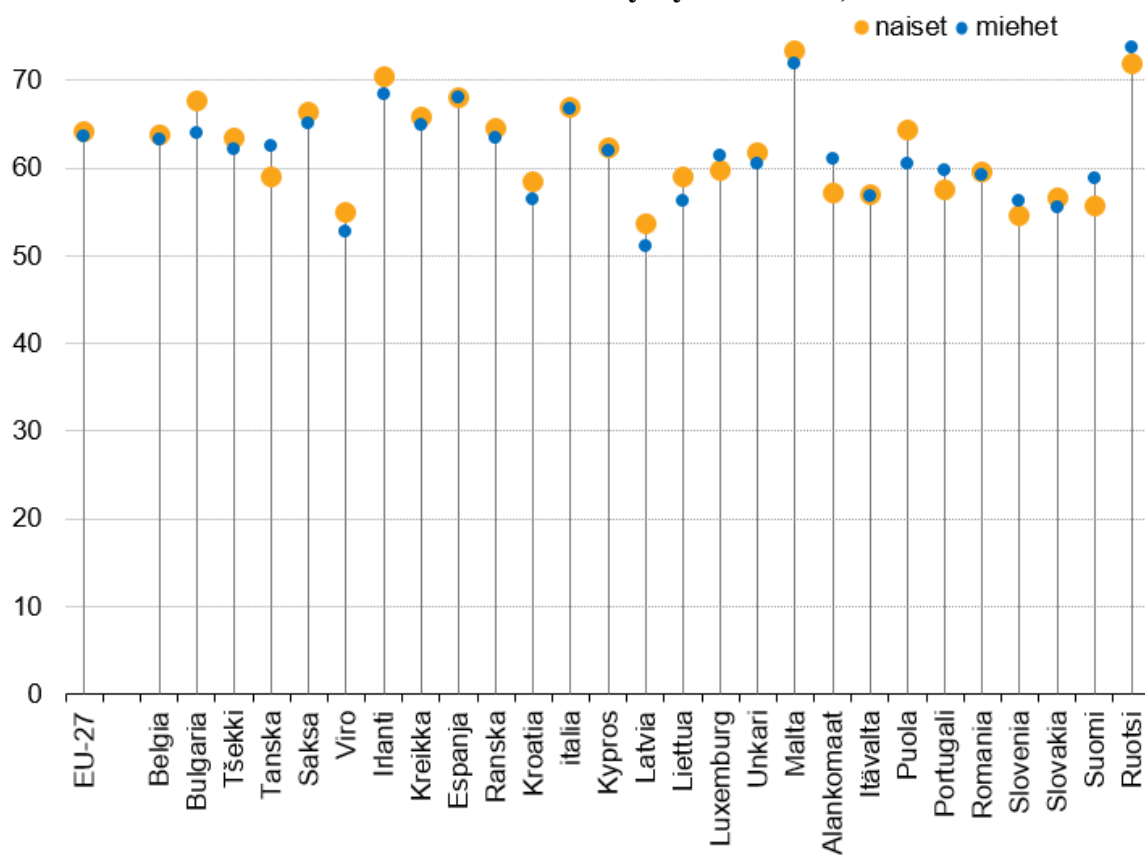
Eurooppalaiset elävät suuren osan elämästään terveenä. *Terveiden elinvuosien*⁷ määrä vaihtelee sukupuolen ja asuinmaan mukaan. Koko EU:ssa terveiden elinvuosien odote syntymähetkellä oli vuonna 2018 naisilla 64,2 vuotta ja miehillä 63,7 vuotta⁸. Myös nämä luvut vaihtelevat huomattavasti asuinpaikan mukaan. Esimerkiksi Ruotsissa asuvilla miehillä on keskimäärin yli 73 tervettä elinvuotta, kun vastaava luku Latviassa on 51 vuotta. Lähes puolella ikäihmisistä on jokin toimintarajoite⁹. Vanhimmissa ikäryhmissä tämä osuus kasvaa. Heihin kohdistuu yleisemmin liikuntarajoitteisuuden haasteita ja heidän elämänlaatussa riippuu yhteiskunnan ja ympäristön osallistavuudesta ja esteettömyydestä.

⁷ Asiaa koskevia lisätietoja ja lukuja on osoitteessa <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1101.pdf>

⁸ Lisätietoja on raportissa State of Health in the EU, Health at a glance: Europe 2018, OECD/EU (2018) – https://ec.europa.eu/health/state/glance_en

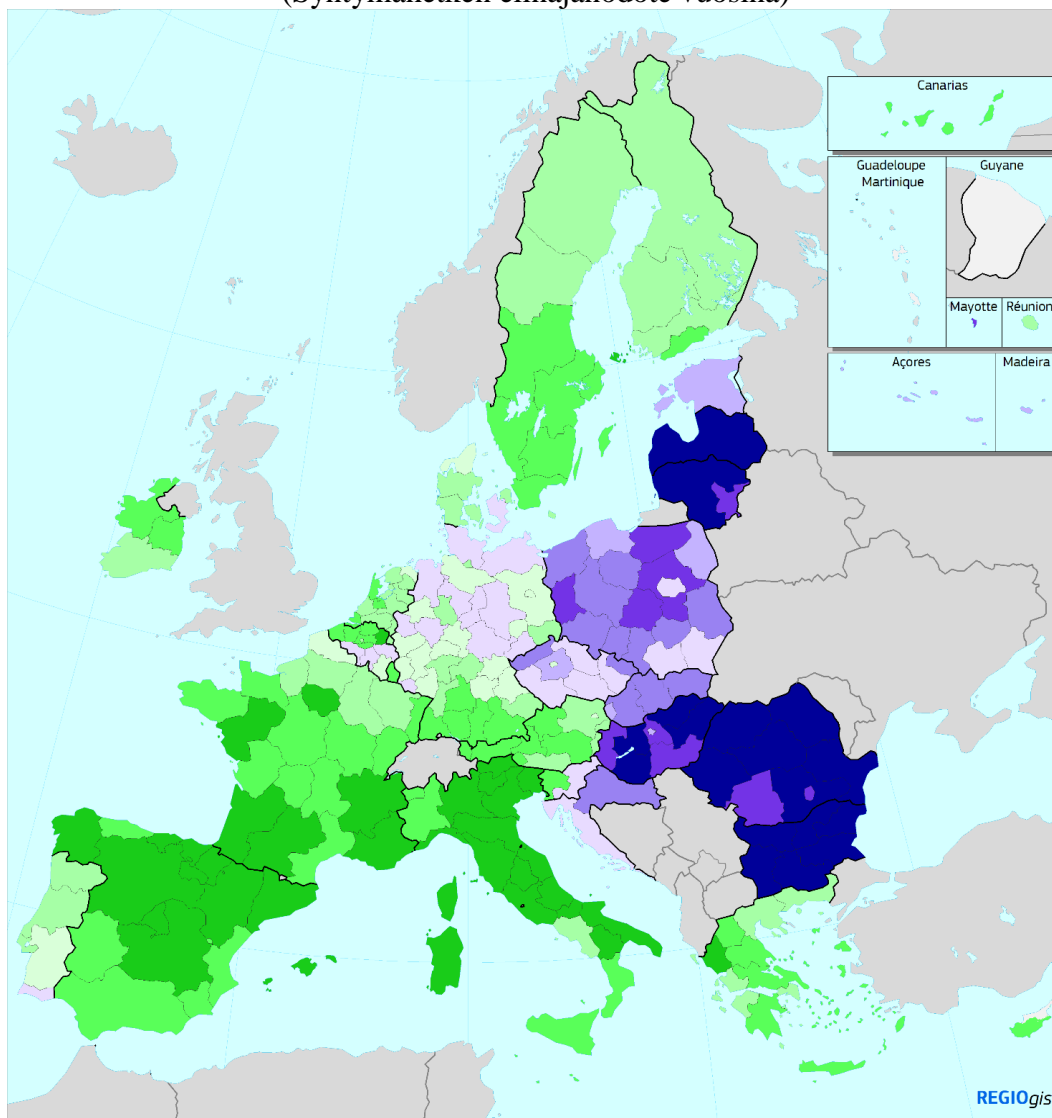
⁹ Vuonna 2018 49 prosentilla 65-vuotiaista ja sitä vanhemmista henkilöistä katsottiin olevan jokin vamma tai pitkäaikainen toimintarajoite. (Lähde: Eurostatin verkkotaulukko hlth_silc_06)

Terveiden elinvuosien odote syntymähetkellä, 2018

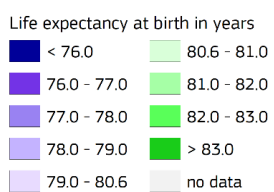

Lähde: Eurostat

Syntymähetken elinajanodote¹⁰, 2018 (Syntymähetken elinajanodote vuosina)

Life expectancy by NUTS2 region, 2018

Source: Eurostat (demo_r_mlifexp)

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

¹⁰ Yhteisessä tilastollisten alueyksiköiden nimikkeistössä (NUTS) on kolmenlaisia alueita. Kartassa esitetään NUTS 2 -alueet. Keskimääräisen NUTS 2 -alueen väkiluku yhdessä maassa on 800 000–3 000 000 asukasta.

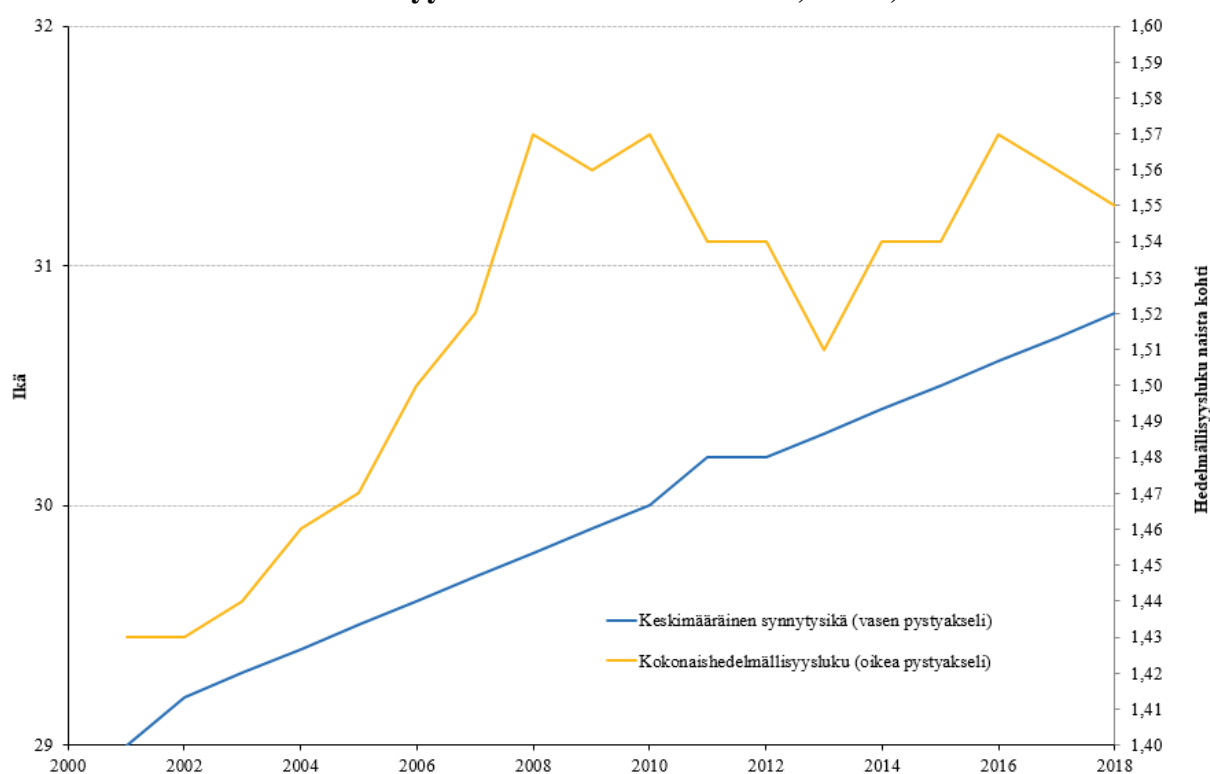
2.2. SYNTYVYYDEN LASKU

Keskimääräinen hedelmällisyysluku on Euroopassa laskenut 1960-luvulta 1990-luvun puoliväliin¹¹. Se kasvoi jonkin verran 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Seuraavalla vuosikymmenellä se pysyi jokseenkin samana.

Vuonna 2018 hedelmällisyysluku oli keskimäärin 1,55. Luku on pienempi kuin 2,1, jonka katsotaan olevan taso, jolla väestön määrä pysyy vakaana, jos ei oteta huomioon muuttoliikettä. Luku on tällä tasolla vain harvoilla Euroopan alueilla¹², ja joillakin alueilla se on pienempi kuin 1,25. Näin on esimerkiksi Pyreneiden niemimaan luoteisosassa, Kaakkois-Italiassa ja Sardiassa sekä eräissä Kreikan osissa.

Naiset myös synnyttävät lapsensa keskimäärin vanhempina. Vuosina 2001–2018 synnyttäjien keskimääräinen ikä EU:ssa nousi 29,0 ikävuodesta 30,8 ikävuoteen.

Hedelmällisyyttä kuvaavat indikaattorit, EU27, 2001–2018

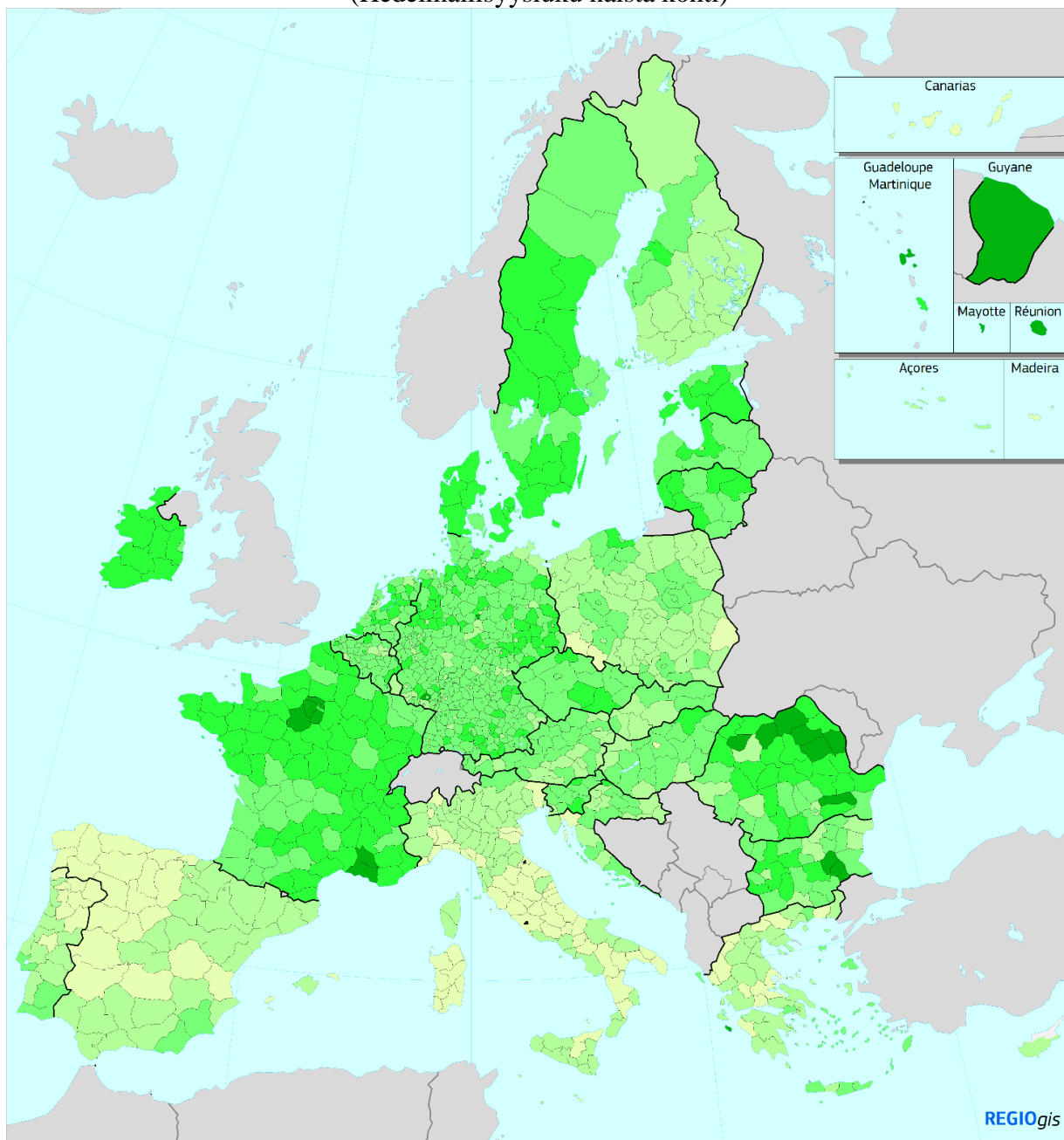

Lähde: Eurostat

¹¹ Lisätietoja syntyvyystilastoista on Eurostatin ” Statistics Explained ” -sivustolla osoitteessa https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics

¹² Kaikkiaan 1 169:stä NUTS 3 -alueesta vain neljällä hedelmällisyysluku on yli 2,1. Ne ovat Mayotte (4,6), Guayana (3,8), Réunion (2,4) ja Melilla (2,3).

Kokonaishedelmällisyysluku alueittain¹³, 2018
(Hedelmällisyysluku naista kohti)

Total Fertility Rate by NUTS3 region, 2018

Number of live births per woman

- < 1.25
- 1.25 - 1.50
- 1.50 - 1.75
- 1.75 - 2.00
- >= 2.00

Source: Eurostat (demo_r_find3)

0 500 km

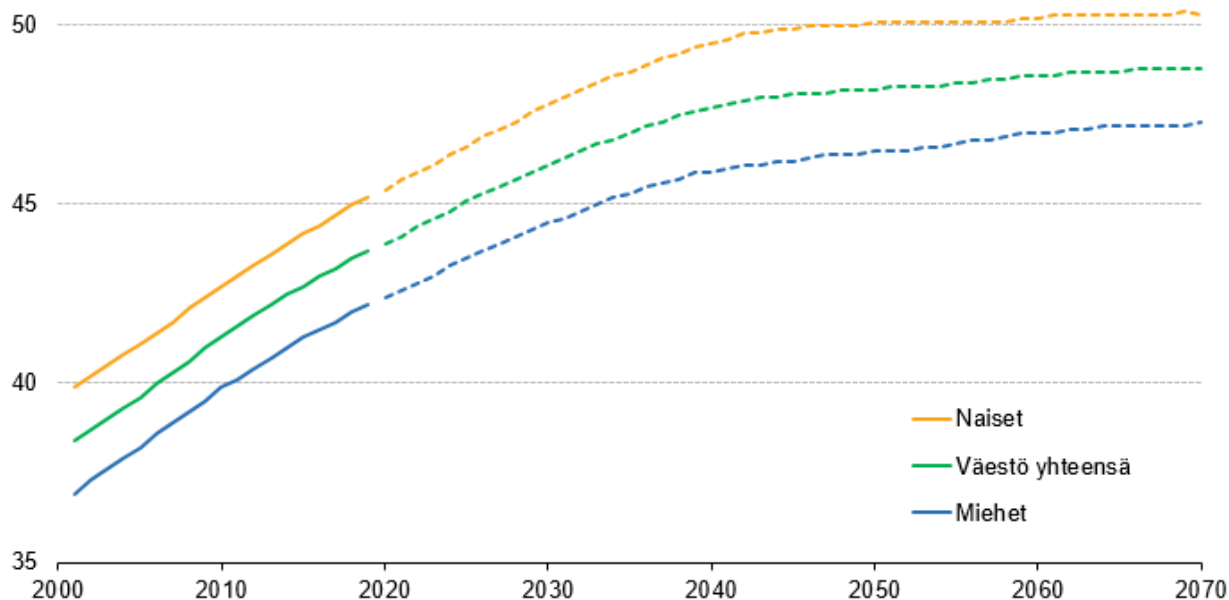
© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

¹³ Kartassa esitetään NUTS 3 -alueet. Keskimääräisen NUTS 3 -alueen väkiluku yhdessä maassa on 150 000–800 000 asukasta.

2.3. VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN

Euroopan väestö vanhenee. EU27:n väestön mediaani-ikä¹⁴ on noussut useiden vuosien ajan, ja sen arvioidaan nousevan samaan tahtiin vielä seuraavien kahden vuosikymmenen ajan. Vuonna 2070 mediaani-ikä voi olla 49 vuotta, mikä on noin viisi vuotta nykyistä korkeampi.

EU27:n väestön mediaani-ikä, 2001–2070

Lähde: Eurostat

Mediaani-ian noustessa myös vanhempiin ikäryhmiin kuuluvien ihmisten määrä ja osuus kasvavat. Arvioiden mukaan vuoteen 2070 mennessä 30 prosenttia Euroopan ihmisistä on vähintään 65-vuotiaita, kun vastaava osuus nyt on noin 20 prosenttia. Vuosina 2019–2070 80-vuotiaiden ja sitä vanhempien osuuden arvioidaan yli kaksinkertaistuvan ja nousevan 13 prosenttiin¹⁵.

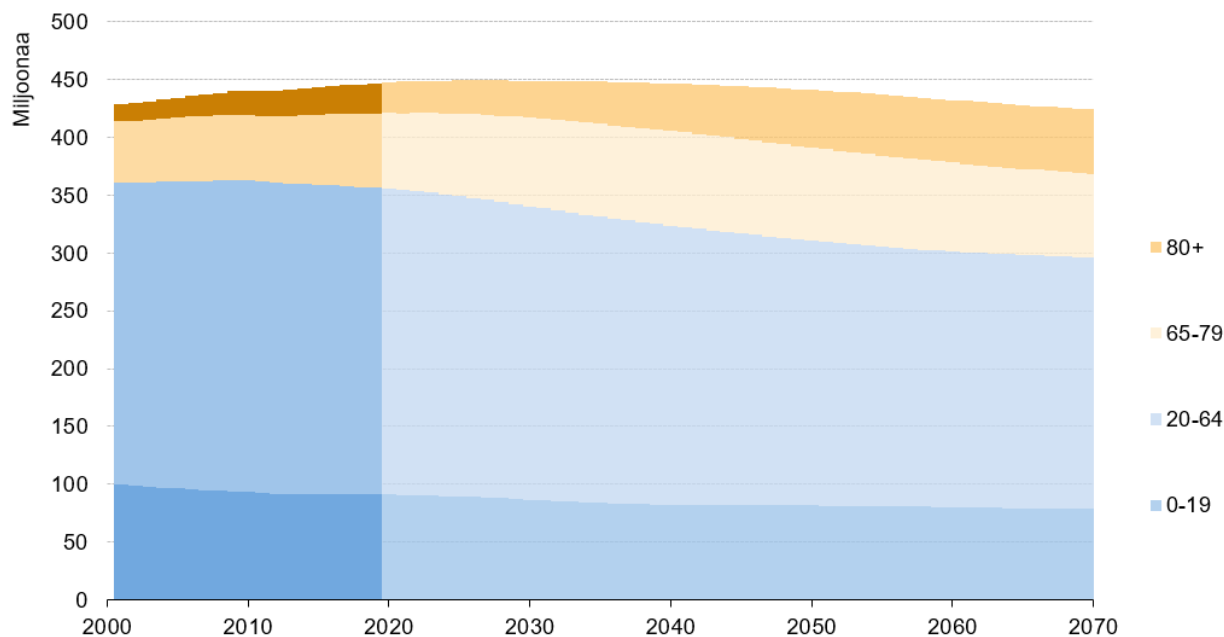
Työikäisen väestön (20–64-vuotiaat)¹⁶ arvioidaan samaan aikaan vähenevän. Vuonna 2019 sen osuus oli 59 prosenttia koko väestöstä. Vuoteen 2070 mennessä osuuden arvioidaan laskevan 51 prosenttiin. Samana ajanjaksona lasten ja nuorten (0–19-vuotiaiden) lukumäärän arvioidaan vähenevän 12,6 miljoonalla.

¹⁴ Mediaani-ikä on yleinen väestön iän kuvaaja: puolet väestöstä on vanhempaa ja puolet nuorempaa kuin mediaani-ikä.

¹⁵ Lisätietoja väestörakenteesta ja ikääntymisestä on Eurostatin ”Statistics Explained” -sivustolla osoitteessa https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing

¹⁶ Työikäisen väestön iäksi määritellään perinteisesti 20–64 vuotta. Tämä perinteinen määritelmä voi muuttua, kun väestö ikääntyy ja yhä useammat 65-vuotiaat ja sitä vanhemmat pysyvät työelämässä.

EU27:n väestö ikäryhmittäin, 2001–2070

Lähde: Eurostat

2.4. KOTITALOUKSIEN PIENENEMINEN

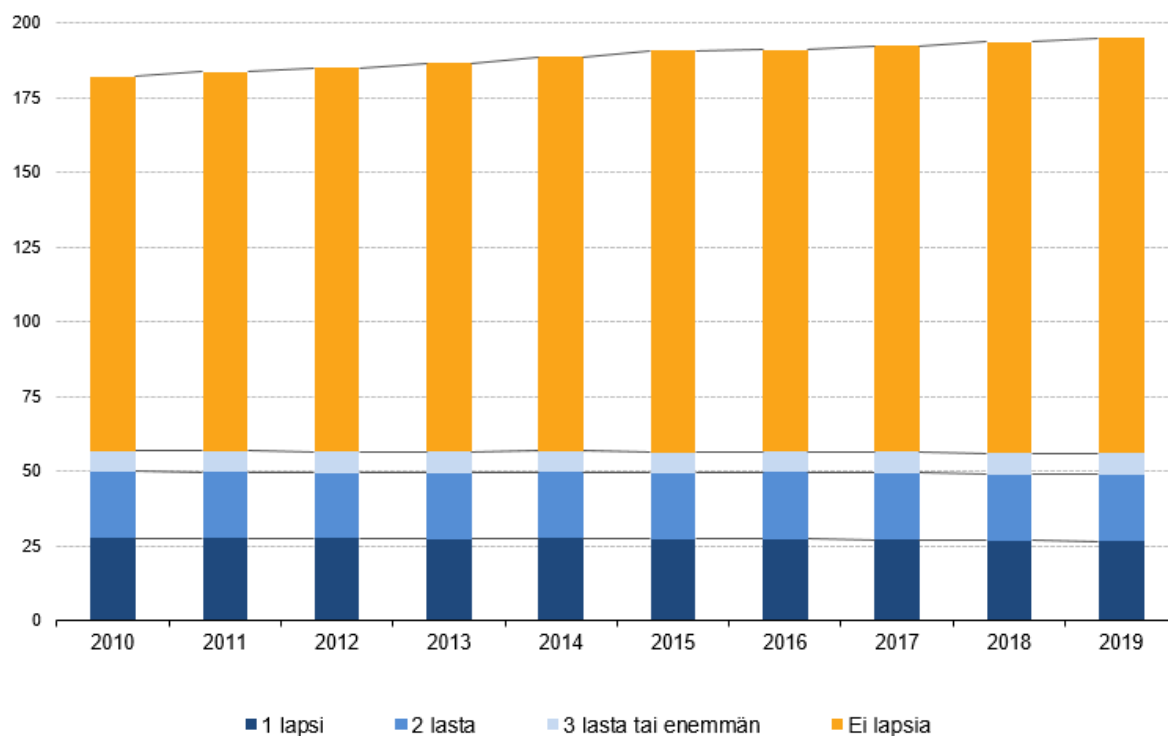
Kotitalouksien keskimääräinen koko pienenee niiden lukumäärän kasvaessa. Vuonna 2019 Euroopassa oli 195 miljoonaa kotitaloutta eli 13 miljoonaa enemmän kuin vuonna 2010. Keskimäärin kotitaloudet ovat pienenevässä. Vuonna 2010 kotitalouksissa oli keskimäärin 2,4 henkilöä. Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana kotitalouksien koko on pienentynyt vähitellen, ja vuoteen 2019 mennessä koko oli pienentynyt 2,3:een henkilöön.

Noin kolmannes kaikista kotitalouksista on yhden hengen talouksia. Määrä on 19 prosenttia suurempi kuin vuonna 2010. Yleinen suuntaus on kohti kotitalouksia, jotka koostuvat lapsettomista pariskunnista, yksin asuvista henkilöistä ja yksinhuoltajista. Valtaosassa kotitalouksia ei ole lapsia, ja yksinhuoltajatalouksien määrä on lisääntynyt 13 prosentilla vuodesta 2010. Tällaisilla suuntauksilla voi olla merkitystä myös pandemian yhteydessä, koska tietynlaiset kotitalouksien rakenteet ovat saattaneet vaikuttaa viruksen leviämiseen.

Kun Eurooppa ikääntyy, **myös yksin asuvien 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien ihmisten määrä kasvaa**¹⁷. Tämä koskee erityisesti naisia. Iäkkäistä naisista 40 prosenttia asui vuonna 2019 yksin. Osuus on yli kaksinkertainen miehiin verrattuna.

¹⁷ Ageing Europe: Looking at the lives of older people in the EU, Euroopan komissio (2019).

Kotitaloudet lapsiluvun mukaan, EU27, 2010–2019 (miljoonaa)

Lähde: Eurostat

2.5. LIKKUVUUDEN LISÄÄNTYMINEN EUROOPASSA

Ihmisten liikkuvuus Euroopan rajojen sisäpuolella ja Euroopan rajojen yli on väestönmuutosta olennaisesti edistävä tekijä.

Jotkut ylittävät EU:n ulkorajan ja muuttavat Eurooppaan tai sen ulkopuolelle. Vuonna 2018 EU27:n alueelle muutti 2,4 miljoonaa ihmistä, ja sieltä pois 1,1 miljoonaa ihmistä¹⁸. Ihmisten vapaan liikkuvuuden ansiosta **monet muuttavat EU:n sisällä**. Tällainen liikkuvuus ei vaikuta koko EU:n väkilukuun eikä ikärakenteeseen, mutta se vaikuttaa merkittävästi kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Vuonna 2018 toiseen jäsenvaltioon muutti 1,4 miljoonaa ihmistä. Tähän ryhmään kuuluvat myös Euroopassa asuvat kolmansien maiden kansalaiset.

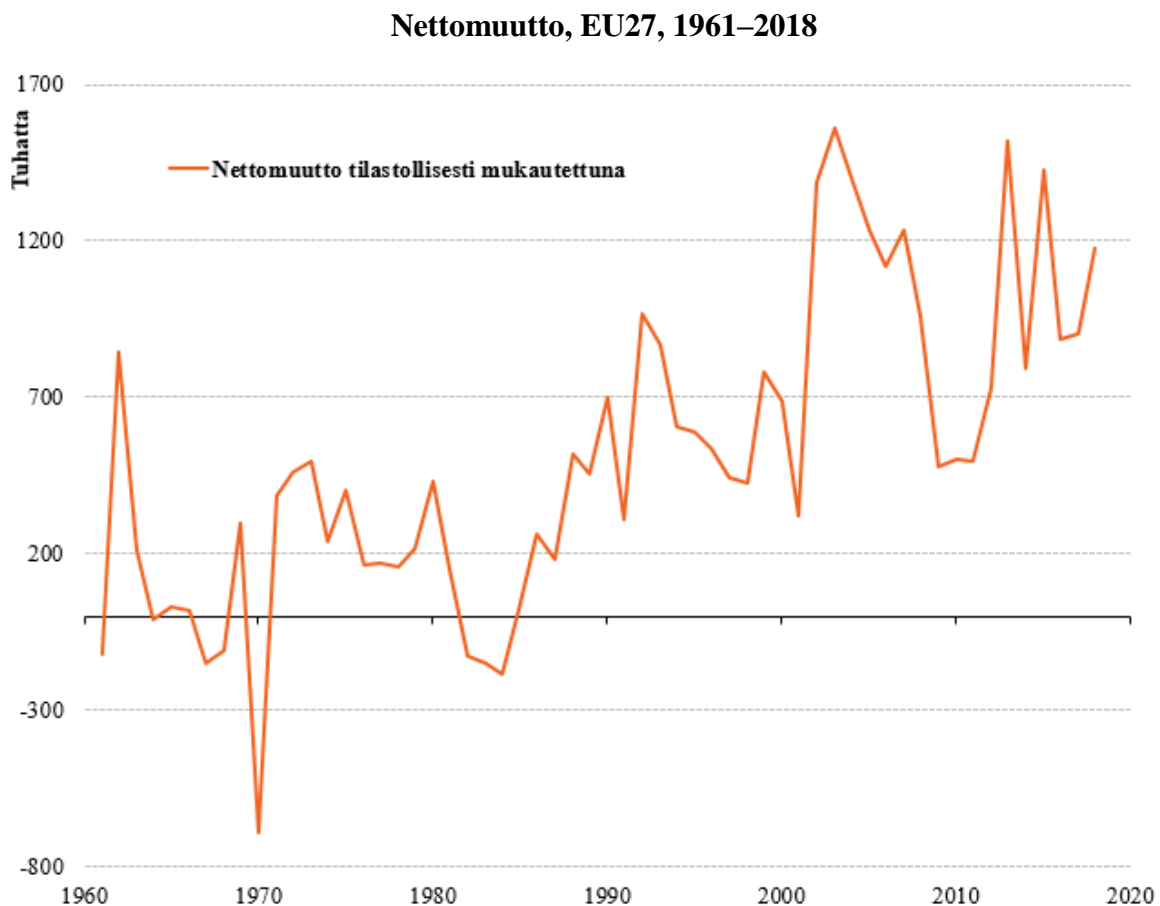
Tammikuun 1. päivänä 2019 EU27:n väestöön kuului 21,8 miljoonaa kolmansien maiden kansalaista,. Osuus on 4,9 prosenttia koko väestöstä. Toisessa EU-maassa asui 13,3 miljoonaa EU:n kansalaista.

Muuttovirtojen suuruus voi muuttua vuosittain, mutta pitkän aikavälin suuntaukset ovat suhteellisen vakaita. Eurooppa on 35:n viime vuoden ajan ollut nettomaahanmuuton maanos.

¹⁸ Kolmansien maiden kansalaisten lisäksi nämä luvut kattavat EU:n kansalaiset, jotka palaavat EU:hun tai lähtevät EU:sta. Lisätietoja muuttotilastoista on Eurostatin "Statistics Explained" -sivustolla osoitteessa https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics

EU:hun on 1980-luvun puolivälistä lähtien muuttanut vuosittain enemmän ihmisiä kuin on lähtenyt, joten nettomuutto on ollut positiivista.

Nähtäväksi jää, miten ihmisten liikkumista rajoittavat poikkeustoimenpiteet vaikuttavat liikkuvuuteen ja valintoihin pidemmällä aikavälillä. Samoin tulee selviämään, etsivätkö työpaikkansa ja toimeentulonsa menettäneet ihmiset uusia tilaisuuksia muualta.

Lähde: Eurostat

2.6. VÄESTÖMÄÄRÄN MUUTTUMINEN

Euroopan väestö on aikojen kuluessa kasvanut jatkuvasti. EU27:n kokonaisväestö on kasvanut vuodesta 1960 vuoteen 2019 neljänneksellä eli vajaaseen 447 miljoonaan. Maiden välillä on kuitenkin eroja. Belgian, Irlannin, Kyproksen, Luxemburgin, Maltan ja Ruotsin väkiluku on kasvanut suhteellisen tasaisesti, mutta Bulgarian, Kroatian, Latvian, Liettuan ja Romanian väkiluku on vähentynyt vuoden 1990 jälkeen¹⁹.

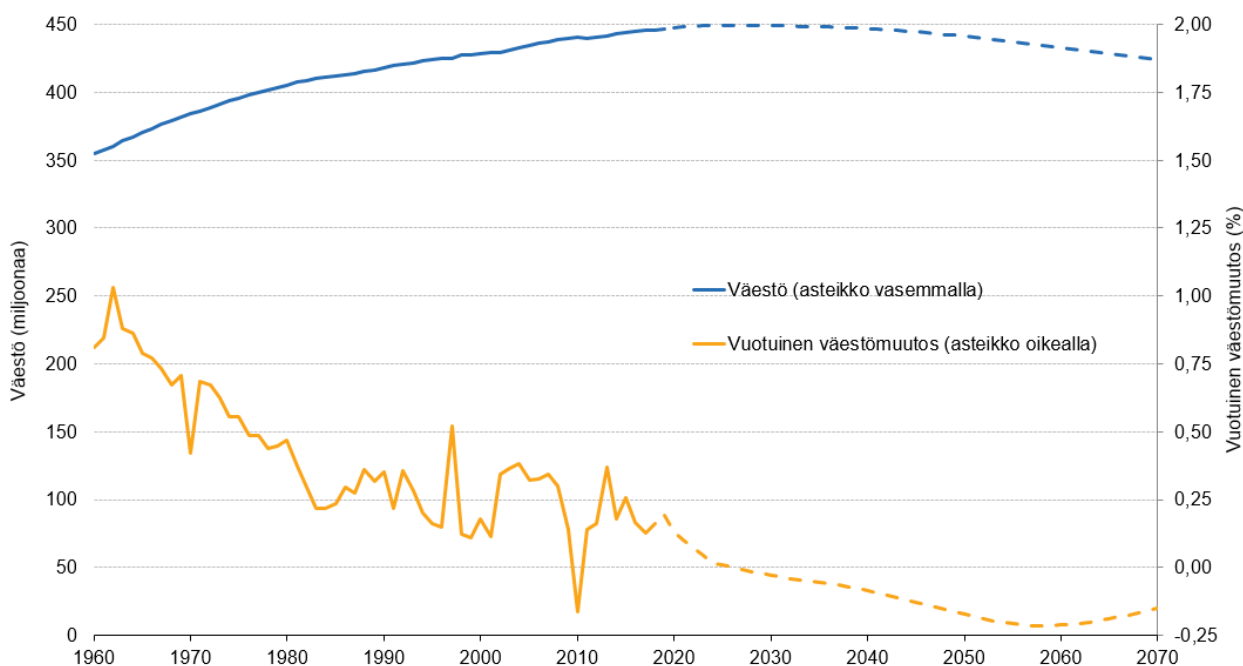
¹⁹ Lisätietoja väestöstä ja väestömuutosta koskevista tilastoista on Eurostatin ”Statistics Explained” -sivustolla osoitteessa https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_and_population_change_statistics

Väestön kasvusuuntauksen odotetaan jatkuvan, mutta ei pitkään. EU27:ssä kuolleiden määrä on vuodesta 2012 alkaen ollut suurempi kuin syntyneiden määrä. Tämä tarkoittaa, että Euroopan väkiluku olisi jo alkanut vähetä ilman positiivista nettomuuttoa.

Kehitysarvioiden²⁰ mukaan Euroopan kokonaisväkiluku tulee pysymään melko vakaana seuraavien kahden vuosikymmenen ajan mutta alkaa sen jälkeen vähetä. **Väkiluvun arvioidaan olevan suurimmillaan, noin 449 miljoonaa, ennen vuotta 2025** ja vähenevän sen jälkeen asteittain vuoden 2030 jälkeen 424 miljoonaan vuoteen 2070 mennessä, mikä merkitsee 5 prosentin vähenemistä 50 vuodessa.

Joidenkin jäsenvaltioiden väkiluvun arvioidaan vähenevän koko ajan vuoteen 2070 saakka. Nämä jäsenvaltiot ovat Bulgaria, Kreikka, Kroatia, Italia, Latvia, Liettua, Unkari, Puola ja Romania. Väkiluvun arvioidaan kasvavan vuoteen 2070 asti Tanskassa, Irlannissa, Kyproksessa Luxemburgissa, Maltassa ja Ruotsissa. Muissa jäsenvaltioissa eli Belgiassa, Tšekissä, Virossa, Espanjassa, Ranskassa, Saksassa, Alankomaissa, Itävallassa, Portugalissa, Sloveniassa, Slovakiassa ja Suomessa väkiluvun arvioidaan aluksi kasvavan ja sen jälkeen vähenevän.

Kokonaisväestö ja vuotuinen väestömuutos, EU27, 1960–2070

Lähde: Eurostat

²⁰ Eurostat julkaisi huhtikuussa 2020 vuoden 2019 tietoihin perustuvat väestöennusteet. Tietojen tuottamisen aikaan covid-19-pandemian vaikutukset eivät vielä olleet tiedossa, eikä niitä ole otettu huomioon. Lisätietoja on Eurostatin "Statistics Explained" - verkkosivuston väestönkehitysarvioita koskevassa artikkelissa osoitteessa <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>.

3. VÄESTÖNMUUTOKSEN VAIKUTUKSET EUROOPAN SOSIAALISEEN MARKKINATALOUTEEN

Euroopan väestönmuutoksen vaikutukset ulottuvat kaikkialle Euroopan talouteen ja yhteiskuntiin. Tämä on tullut esiin viime kuukausina, kun suuri osa taloudesta on joutunut pysähdyksiin ja tarpeelliset lähikontaktien välttämistä koskevat toimenpiteet vaikuttavat jokapäiväiseen elämäämme. Väestörakenteen muutos vaikuttaa sosiaaliturva- ja terveydenhuoltojärjestelmien tulevaisuuteen, talousarvioihin sekä asunto- ja infrastruktuuritarpeisiin. Kaupungeista ja kaupunkialueista tulee mahdollisesti yhä tiheämmin asuttuja, ja maaseutualueet joutuvat kohtaamaan niille ominaisia haasteita. Ihmisten työurat muuttuvat edelleen, ja on löydettävä ratkaisuja Euroopan kilpailukyvyn säilyttämiseksi, kun työikäinen väestö vähenee.

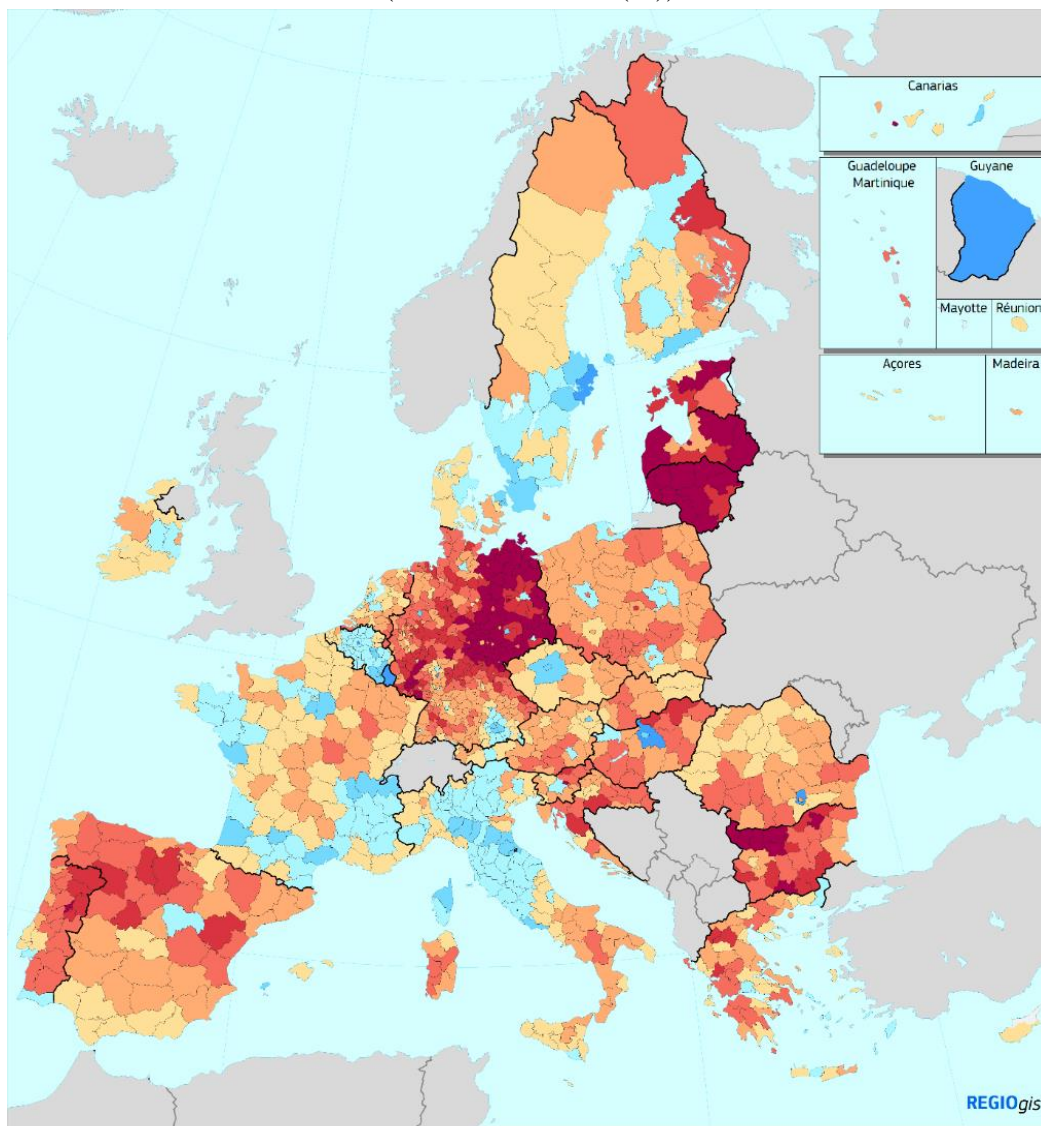
Talouden rakenne ja väestörakenne vaikuttavat maiden elpymisnopeuteen ja -kykyyn. Pitkän aikavälin väestönmuutoksen ja elpymisen tarpeet sovitetaan yhteen myös muissa asioissa. Esimerkit niistä kattavat laajan kirjon, joka ulottuu terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon järjestelmien sopeutumiskyvyn parantamisesta sen varmistamiseen, että kaupunki- ja maaseutualueet selviytyvät omista haasteistaan eli väestötiheydestä tai palvelujen puutteesta.

Komission elpymis- ja palautumistukivälineestä myönnetään huomattavaa taloudellista tukea, jolla parannetaan jäsenvaltioiden talouksien häiriönsietokykyä ja valmiutta selvitä tulevaisuuden ja etenkin väestönmuutoksen haasteista. Investointien painopisteet ovat EU-ohjausjaksoon liittyvissä maakohtaisissa suosituksissa yksilöityjen haasteiden mukaisia.

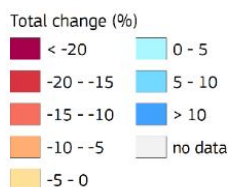
3.1. IHMISET, TYÖ JA OSAAMINEN

Väestön ikääntyminen vaikuttaa yhä vahvemmin työmarkkinoihin. EU27:n työikäisen väestön määrä on vähentynyt vuosikymmenen ajan, ja sen arvioidaan vähenevän 18 prosenttia vuoteen 2070 mennessä. Tilanne vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain ja alueittain.

Muutos 20–64-vuotiaiden osuudessa alueittain²¹, 2020–2030
(Kokonaismuutos (%))

Change in population aged 20-64 by NUTS3 region, 2020-2030

Source: DG REGIO based on Eurostat projections

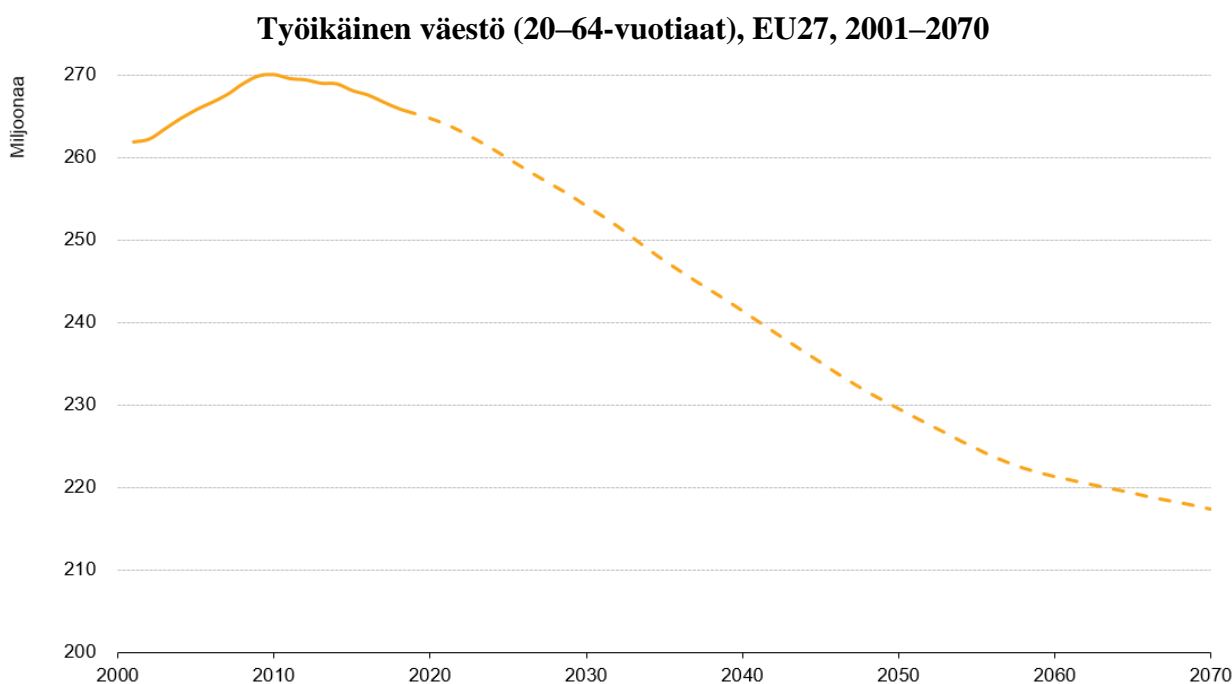
0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

²¹ Kartassa esitetään NUTS 3 -alueet. Keskimääräisen NUTS 3 -alueen väkiluku yhdessä maassa on 150 000–800 000 asukasta. Tiedot vastaavat Eurostatin alueellisia arvioita (EUROPOP2013).

Vuonna 2018 esitetyissä talousnäkymissä arvioitiin, että **työllisten määrä voi saavuttaa huippunsa vuoden 2020 vaiheilla** ja alkaa sen jälkeen tasaisesti vähentyä seuraavien vuosikymmenten aikana²². On liian aikaista arvioida, muuttaako covid-19-kriisi pitkän aikavälin näkymiä. Sen puhkeamisen alkuvaiheessa tehdyissä ensimmäisissä ennusteissa²³ arvioidaan kuitenkin, että työllisyys supistuu merkittävästi. Viruksen leviämistavasta riippuen voidaan päätyä siihen, että töissä on samanaikaisesti aiempaa vähemmän ihmisiä. Työttömyyden, ja erityisesti nuorisotyöttömyyden, torjumisesta ja työmarkkinoiden houkuttelevuuden lisäämisestä tulee sen vuoksi entistäkin kiireellisempi haaste.

On myös selvää, että työikäisen väestön vähenemisen vaikutus tuntuu vahvemmin ja nopeammin, ellei tällä hetkellä aliedustettuina olevia väestöryhmiä saada tulemaan työmarkkinoille tai lisäämään osallistumistaan

Lähde: Eurostat

3.1.1 LAAJEMMAT JA OSALLISTAVAMMAT TYÖMARKKINAT

Työikäisen väestön vähenemisen vuoksi Euroopan ja sen työmarkkinoiden on hyödynnettävä kaikkia vahvuuksiaan ja kykyjään sekä monimuotoisuuttaan.

Naisten työllisyysasteen nostaminen on erittäin tärkeää. Naisten ja miesten välinen työllisyysero oli 12 prosenttia vuonna 2019. Se on vieläkin selkeämpi kun otetaan huomioon, että naiset tekevät paljon yleisemmin osa-aikatyötä kuin miehet. Vuonna 2019 noin kolme kymmenestä työssä käyvästä naisesta oli osa-aikatyössä. Määrä on lähes nelinkertainen miehiin verrattuna. Tilanne on saattanut jopa kärjistyä pandemian aikana siellä, missä ikääntyneiden, vammaisten tai lasten hoito on täytynyt järjestää yksityisesti ja se jäänyt suurelta osin naisten vastuulle. Joissakin jäsenvaltioissa ei ole

²² The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070), Institutional Paper 079, Euroopan komissio ja talouspoliittinen komitea (2018).

²³ Komission kevään 2020 talousennuste, 6.5.2020

riittäviä virallisia pitkäaikaishoidon palveluja, joustavia työmahdollisuuksia eikä kannustimia kotitalouden toiselle tulonsaajalle, mikä korostaa tätä ongelmaa entisestään.

Asian ytimessä on **työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen** haaste. Vuonna 2019 niiden naisten työllisyysaste, joilla oli alle 6-vuotiaita lapsia, oli lähes 14 prosenttiyksikköä pienempi kuin lapsettomien naisten. Naisten työstä maksetaan edelleen pienempää palkkaa kuin miesten työstä, ja naisten ja miesten välinen palkkaero on tällä hetkellä 14,8 prosenttia. Komissio käsittelee näitä kysymyksiä tasa-arvoon liittyvän toimintansa puitteissa ja uudessa **sukupuolten tasa-arvoa koskevassa EU:n strategiassa 2020-2025**²⁴.

Myös edistymisestä ikääntyneiden työntekijöiden työllistämiseksi olisi apua. Vuonna 2019 ikääntyneiden (55–64-vuotiaiden) työntekijöiden työllisyysaste oli EU27:ssä 59,1 prosenttia, kun se vuonna 2009 oli 44,1 prosenttia. Lisäedistyminen edellyttäisi toimintatapoja, joiden ansiosta ihmiset voisivat pysyä työelämässä pidempään, pysyä paremmassa fyysisessä kunnossa ja pitää osaamisensa ajan tasalla, sekä uuden osaamisen ja pätevyyden tunnustamista. Keskipitkällä aikavälillä väestön ikääntyminen edellyttää todennäköisesti, että yhä useammat ihmiset pysyvät pidempään työelämässä. Tulevassa **vihreässä kirjassa ikääntymisestä** käsitellään tätä kysymystä perusteellisemmin ja otetaan kaikilta osin huomioon pandemian aikana esiin tulleet haavoittuvuudet.

Investoiminen heikosti koulutettujen henkilöiden osaamistason parantamiseen on edelleen välttämätöntä. Yli 10 prosenttia 18–24-vuotiaista nuorista päättää koulutuksen matalan koulutusasteen tutkintoon tai kokonaan ilman tutkintoa. Syrjäisimmillä alueilla osuus on yli 20 prosenttia. Näistä koulunkäynnin varhain päättäneistä nuorista 45 prosenttia on työelämässä. Tasapainon aikaansaamiseksi on pyrittävä toteuttamaan eurooppalainen koulutusalue vuoteen 2025 mennessä, uudistettava eurooppalainen tutkimusalue ja tuettava nuorten työllisyyttä.

Entistä useampien taustaltaan erilaisten ihmisten saaminen työelämään parantaisi osaltaan työllisyysastetta. EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste on 9,6 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin EU:ssa syntyneiden, ja se on naisten osalta erityisen matala. Kolmansien maiden kansalaisten tilanne on vastaavanlainen.

Työmarkkinoiden avaaminen vammaisille muuttaisi yhteiskuntaa oikeudenmukaisempaan suuntaan ja lieventäisi väestönmuutoksen vaikutuksia. Vammaisten työllisyysaste EU:ssa on kuitenkin alhainen. Tämä johtuu heidän kohtaamistaan moninaisista esteistä, joita ovat muun muassa syrjintä sekä se, että työpaikan, asumisen ja laadukkaan koulutuksen ympäristöjä ei ole tehty esteettömiksi. Näiden esteiden taustalla voivat olla kielteiset käsitykset ja epäoikeudenmukainen haluttomuus palkata vammaisia.

Laajemmilla ja osallistavammilla työmarkkinoilla torjutaan kaikenlaista sukupuoleen, rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää. Yhteisötalouden toimijoilla ja yrityksillä voi olla keskeinen asema osallistavampien työmarkkinoiden edistämiseksi työntekijöiden ja paikallisyhteisöjen hyväksi.

²⁴ Tasa-arvon unioni: sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025, annettu 5.3.2020 (COM(2020) 152 final).

3.1.2. TUOTTAVUUTTA OSAAMISEN JA KOULUTUKSEN AVULLA

Kun työssäkävien määrä alkaa vähentyä, talouden selviytymiskyky ja tuottavuuden kasvu ovat entistään tärkeämpiä. Ne ovat tärkeitä myös kestävän kriisistä elpymisen kannalta. Ennen koronavirusepidemiaa komission kehitysarvioista kävi ilmi, että BKT:n vuotuisen kasvun pysyminen vakaana 1,3 prosentissa vuoteen 2070 asti edellyttäisi, että työvoiman tuottavuus kasvaa keskimäärin 1,5 prosenttia vuodessa²⁵. Tuottavuuden kasvu on kuitenkin ollut vähenemässä, ja sen arvioitiin ennen kriisin puhkeamista olleen alle 1 prosentin.

Siirtyminen ilmastoneutraaliin ja digitaaliseen talouteen voi auttaa parantamaan tuottavuutta. Kumpikin siirtymä edellyttää innovointia ja teknologian levittämistä ja sitä, että kiertotaloudessa ja digitaalitaloudessa luodaan uusia liiketoimintamalleja ja työskentelytapoja. Pandemia ja sen vaikutukset ihmisten elämään ja talouteen ovat korostaneet digitalisaation merkitystä kaikilla EU:n talouden ja yhteiskunnan aloilla. Tarvitaan myös kilpailua ja tasapuolisia toimintaedellytyksiä, kuten hiljattain annetussa asiakirjassa **Euroopan uusi teollisuusstrategia**²⁶ todetaan.

Automaatio ja uudet, puhtaammat teknologiat voivat tulevaisuudessa auttaa parantamaan työn tuottavuutta. Kaikkien kannalta oikeudenmukainen siirtymä on välttämätön niille, joiden on opittava uusia taitoja tai vaihdettava työpaikkaa. Tässä hengessä komissio on ehdottanut oikeudenmukaisen siirtymän rahaston vahvistamista, jotta voidaan lieventää siirtymän sosioekonomisia vaikutuksia, tukea uudelleen koulutusta, auttaa pk-yrityksiä luomaan uusia taloudellisen toiminnan mahdollisuuksia ja investoida puhtaaseen energiaan siirtymiseen.

Eurooppa tarvitsee hyvin koulutettua ja sopeutumiskykyistä korkean osaamistason työvoimaa²⁷. On entistään tärkeämpää, että elinikäisestä oppimisesta tehdään todellisuutta kaikille. Miljoonien eurooppalaisten on tulevana vuosina hankittava täydennys- tai uudelleen koulutusta. Osaavien ja lahjakkaiden työntekijöiden houkutteleva ulkomailta auttaa myös vastaamaan työmarkkinoiden tarpeisiin.

Kun kumpikin siirtymä nopeutuu, Euroopan on varmistettava, että se ei jää jälkeen osaamisessa, mukaan lukien vihreä ja digitaalinen osaaminen. Ennen kriisiä Euroopassa oli noin miljoona avointa työpaikkaa digitaalialan asiantuntijoille. Yrityksistä 70 prosenttia ilmoitti kuitenkin lykänneensä investointeja, koska ne eivät löytäneet ihmisiä, joilla on oikeanlaista osaamista. Tämä johtuu siitä, että 29 prosentilla EU:n väestöstä oli vuonna 2019 vain vähäiset digitaaliset taidot ja 15 prosentilla ei ollut niitä lainkaan. Kriisi on myös tuonut esiin, että digitaaliset taidot ovat tärkeitä lapsille, opiskelijoille, opettajille, kouluttajille ja kaikille meille, jotta voimme käyttää niitä viestinnässä ja työssä. Se on osoittanut, että tarvittavat välineet puuttuu monilta vieläkin. Komissio esittää **digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman**, jossa esitetään konkreettisia toimia näihin haasteisiin vastaamiseksi.

²⁵ The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070), Institutional Paper 079, Euroopan komissio ja talouspoliittinen komitea (2018).

²⁶ Euroopan uusi teollisuusstrategia, annettu 10.3.2020, COM(2020) 102 final.

²⁷ Ks. esim. Canton, E., Thum-Thysen, A., Voigt, P. (2018) Economists' musings on human capital investment: How efficient is public spending on education in EU Member States? European Economy Discussion Paper 81 osoitteessa https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/economists-musings-human-capital-investment-how-efficient-public-spending-education-eu-member-states_en

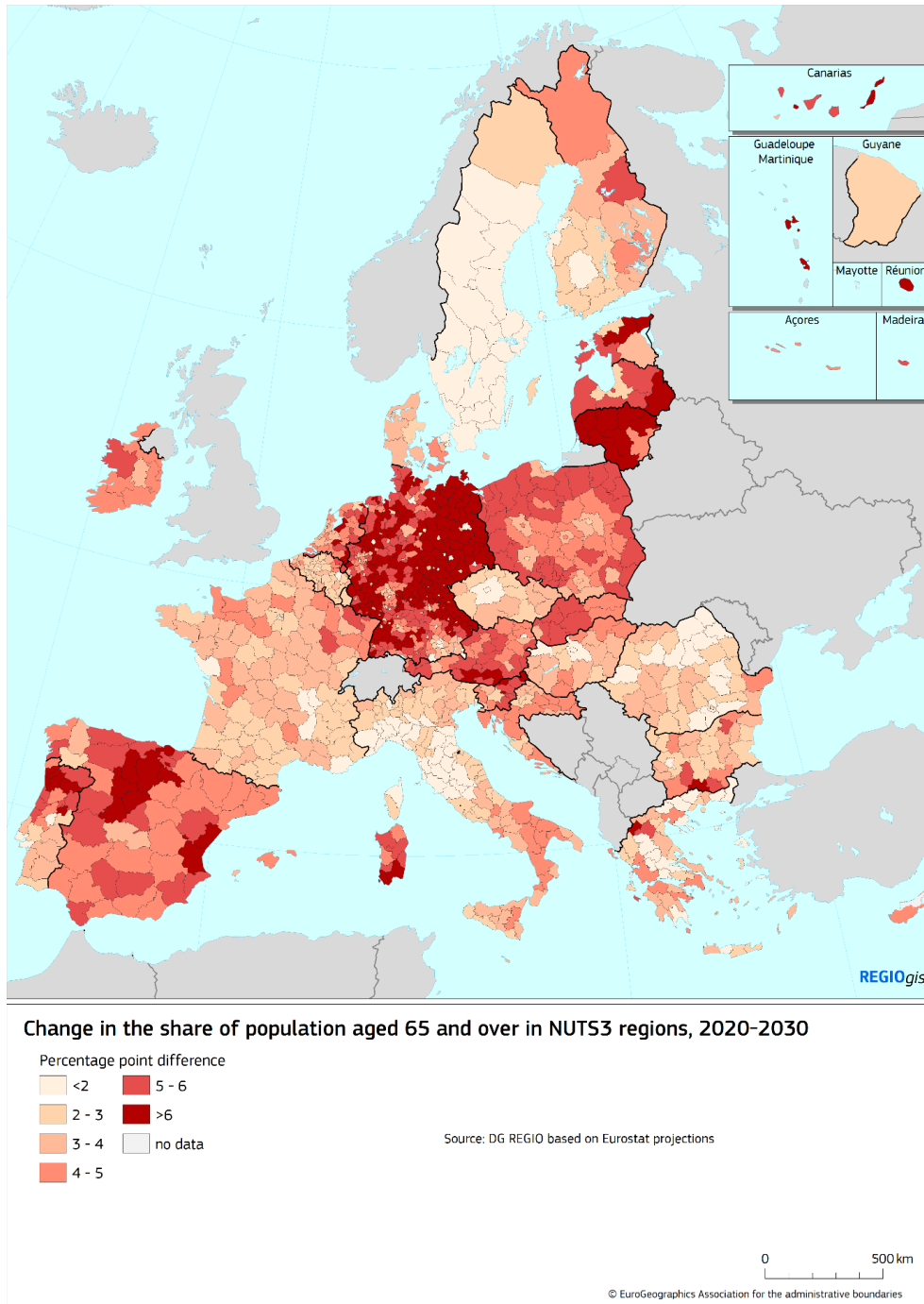
Ratkaisuna on investoiminen ihmisiin ja heidän osaamiseensa sekä koulutukseen pääsyn helpottaminen. Tämä edellyttää teollisuudelta, jäsenvaltioilta, työmarkkinaosapuolilta ja muilta sidosryhmiltä kollektiivisia toimia, jotta voidaan edistää täydennys- tai uudelleen koulutusta ja saadaan kohdistettua julkisia ja yksityisiä investointeja työvoimaan. **Osaamisohjelman** ja ammatillista koulutusta koskevan suosituksen päivittäminen ovat myös tärkeitä toimia tämän tavoitteen saavuttamisessa.

3.2. TERVEYDENHUOLTO JA PITKÄAIKAISHOITO

Euroopan terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitojärjestelmillä on ollut keskeinen rooli covid-19-pandemian aikana²⁸. Niihin on kohdistunut ankaria paineita viruksen torjunnassa, vaikka ne olivat jo sitä ennenkin lisääntyvän paineen alaisina varsinkin väestön ikääntymisen vuoksi. Tämä koskee erityisesti alueita, joilla yli 65-vuotiaiden osuuden arvioidaan kasvavan merkittävästi nykyhetken ja vuoden 2030 välillä.

²⁸ <https://www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea>

Muutos 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien osuudessa väestöstä alueittain²⁹, 2020–2030
(Ero prosenttiyksikköinä)

Koronavirusepidemian puhkeaminen toi esiin iäkkäiden ihmisten haavoittuvuuden pandemioidelle ja muille taudeille erityisesti siksi, että heillä on muita todennäköisemmin piileviä terveysongelmia. Se toi myös esiin, että tarvitaan vankkoja julkisia terveydenhuoltojärjestelmiä ja lisää tehohoitoyksiköitä.

Sopeutumiskykyisempiä terveydenhuoltojärjestelmiä varten tarvitaan asianmukaisia investointeja ja taloudellista tukea, joka vastaa niiden keskeistä roolia. Tämän vuoksi komissio on hiljattain

²⁹ Kartassa esitetään NUTS 3 -alueet. Keskimääräisen NUTS 3 -alueen väkiluku yhdessä maassa on 150 000–800 000 asukasta. Tiedot vastaavat Eurostatin alueellisia arvioita (EUROPOP2013).

ehdottanut erillistä EU4Health-ohjelmaa, jolla autetaan jäsenvaltioita ja EU:ta parantamaan kapasiteettia ja valmiuksia³⁰. Se auttaa luomaan pitkän aikavälin vision hyvin toimivia ja sopeutumiskykyisiä julkisia terveydenhuoltojärjestelmiä varten erityisesti tautien ehkäisyyn ja tutkimukseen kohdistettavien investointien avulla sekä parantamalla kaikkien osalta pääsyä terveydenhuollon, diagnosoinnin ja hoidon piiriin. Se voi myös olla lähtökohtana keskustelulle siitä, mitä lisätoimia voidaan yhdessä toteuttaa kriiseistä selviytymiseksi ja myös yleisemmin terveydenhoitoalalla.

Myös kroonisten sairauksien lisääntyminen on haasteena Euroopan terveydenhuoltojärjestelmille. Näiden sairauksien osuuden arvioidaan jo nyt olevan 70–80 prosenttia terveydenhuoltokustannuksista³¹. Tällä hetkellä noin 50 miljoonaa Euroopan kansalaista kärsii vähintään kahdesta kroonisesta sairaudesta³², ja valtaosa heistä on yli 65-vuotiaita. Yksi ennaltaehkäisyyn parantamistoimista on **Pellolta pöytään -strategia**³³, jonka tavoitteena on antaa eurooppalaisille tietoa ja auttaa heitä parantamaan ruokavaliotaan. Kun otetaan huomioon kroonisiin sairauksiin liittyvät kohonneet riskit, **EU:n syöväntorjuntasuunnitelman** laatiminen on olennaisen tärkeää kansalaisten terveydelle ja Euroopan terveydenhuoltojärjestelmille. Myös urheilulla ja liikunnalla voi olla tärkeä rooli sairauksien ennaltaehkäisyssä ja terveyden edistämisessä.

Ammattitaitoisten työntekijöiden kysynnän odotetaan kasvavan terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon palvelujen kysynnän kasvaessa. Työvoimapulasta³⁴ on jo nyt merkkejä terveydenhuollon³⁵ ja pitkäaikaishoidon alalla. OECD:n työn alla olevassa kartoituksessa pitkäaikaishoidon henkilöstöstä³⁶ korostetaan alan työolojen ja hoivatyön houkuttelevuuden parantamisen merkitystä. Vaikka lääkäreiden ja hoitajien lukumäärä on viime vuosikymmenen aikana kasvanut lähes kaikissa EU-maissa, yleislääkäreistä on edelleen pulaa erityisesti maaseudulla ja syrjäisimmillä alueilla.

Suurimpana haasteena on **Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin kirjattujen riittävien, helposti saatavilla olevien, laadukkaiden ja kohtuuhintaisten terveys- ja hoitopalvelujen kasvavaan kysyntään.** Ihmisten terveyden korkeatasoisen suojelun varmistaminen³⁷ edellyttää oikeanlaisia perusrakenteita, kuten sairaaloita, pitkäaikaishoitokoteja ja iäkkäiden ihmisten tarpeisiin mukautettuja asuntoja. On jäsenvaltioita, joissa sosiaalinen suojelu kattaa terveydenhuollon mutta ei pitkäaikaishoitoa. Virallinen pitkäaikaishoito on kallista, ja sen kustannuksista vastaa usein hoitoa tarvitseva henkilö itse tai hänen omaisensa. Tämä on todennäköisesti jatkuva ongelma monille ihmisille, kun Euroopan väestö ikääntyy ja kotitaloudet pienenevät.

Kehittyvä senioritalous voi tarjota mahdollisuuksia terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitoaloille. Se voi edistää innovointia ja tukea laadukkaiden hoivapalvelujen tarjoamista entistä tehokkaammin. Digitalisaatio voi mahdollistaa ikääntyneiden oman terveydentilan itsenäisen seuraamisen.

³⁰ Lisätietoja EU4Health-ohjelmasta on osoitteessa https://ec.europa.eu/health/funding/eu4health_en

³¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12983-2013-INIT/en/pdf>

³² State of Health in the EU, Country Health Profiles 2019, Share-tutkimus (2017).

³³ Lisätietoja on osoitteessa https://ec.europa.eu/food/farm2fork_en

³⁴ Työvoimapulan taustalla voi olla monia syitä, kuten palkkataso ja työolot.

³⁵ State of Health in the EU, Health at a glance: Europe 2018, OECD/EU (2018), s. 178 ja 180

³⁶ Lisätietoja on osoitteessa <https://www.oecd.org/els/health-systems/who-cares-attracting-and-retaining-elderly-care-workers-92c0ef68-en.htm>

³⁷ Euroopan unionin perusoikeuskirjan 35 artikla.

Digitaalitekniikan käytöstä terveydenhuollossa ja pitkäaikaishoidossa voi olla kolmenlaista hyötyä: elämänlaatu paranee, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon tehokkuus paranee, markkinat kasvavat ja toimiala kehittyy³⁸. Tutkimustyö ja innovointi ovat ratkaisevan tärkeitä tässä yhteydessä.

3.3. JULKISTALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Euroopan ikääntyminen ja työvoiman supistuminen lisäävät todennäköisesti julkiseen talouteen kohdistuvia paineita samaan aikaan, kun elvytystoimiin tarvitaan huomattavaa rahoitusta. Ennen kriisiä ikääntymisen kokonaiskustannusten³⁹ arvioitiin EU:ssa olevan 26,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuoteen 2070 mennessä.

Eurooppa joutuu vastaamaan vaikeisiin haasteisiin rahoittaessaan ikäsidonnaisia menoja tavalla, jossa otetaan huomioon myös **sukupuolien välinen oikeudenmukaisuus**. Tämä johtuu siitä, että veroja ja sosiaaliturvamaksuja maksavien ihmisten määrä vähenee nopeasti suhteessa eläkkeiden ja muiden etuuksien saajiin. Vuonna 2019 jokaista yli 65-vuotiasta kohti oli keskimäärin 2,9 työikäistä. Määrän arvioidaan alenevan 1,7:ään vuoteen 2070 mennessä.

Vaikka valtaosa ikäsidonnaisista menoista kohdistuu terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon, myös julkisten eläkemenojen arvioidaan kasvavan suhteessa BKT:hen vuoteen 2040 asti. **Useimmissa jäsenvaltioissa on tehty huomattavia eläkejärjestelmien uudistuksia**. Niiden vaikutusten ansiosta menojen arvioidaan myöhemmin kasvavan BKT:tä hitaammin, jolloin niiden määrä suhteessa BKT:hen olisi suunnilleen sama kuin vuonna 2016. Eräissä jäsenvaltioissa eläkemenojen arvioidaan kuitenkin viimeaikaisten eläkeuudistusten vuoksi kasvavan. **Poliittiset päätöksentekijät joutuvat kohtaamaan suurta epävarmuutta**, kun he suunnittelevat ratkaisuja näihin ongelmiin. Julkisten menojen kehitys riippuu väestönkehityksen suunnan ohella myös muista tekijöistä, kuten diagnostiikan, hoitojen, lääkkeiden ja lääkinnällisten laitteiden teknologisesta kehityksestä tai julkisen terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon kysynnän kasvusta⁴⁰. Kaikki nämä tekijät aiheuttavat lisäkustannuksia keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Jos toimintatapoja ei muuteta, myös yksityisiin menoihin kohdistuu lisääntyviä paineita, kun pitkäaikaishoidettavien on mahdollisesti maksettava entistä suurempi osuus kokonaiskustannuksista.

Useimmissa nykyisissä arvioissa työikäisen väestöryhmän yläikäraja on 65 vuotta. Tulevaisuudessa yhä useammat ihmiset kuitenkin pysyvät työelämässä pidempään. Korkeamman yläikärajan käyttäminen muuttaa arvioita huomattavasti. Kaikki viittaa kuitenkin siihen, että hyvät työolot, vahvat julkiset terveydenhuoltojärjestelmät, elinikäinen oppiminen ja jatkuvat investoinnit osaamiseen ja koulutukseen ovat tärkeitä.

Vanhuusiän köyhyys on todennäköisesti kärjistyvä ongelma väestönmuutoksen jatkuessa. Tällä hetkellä valtaosalla eläkeläisistä on eläketuloja, joiden ansiosta he voivat säilyttää elintasonsa ja jotka

³⁸ Aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskeva eurooppalainen innovaatiokumppanuus tukee tätä kolminkertaista hyötyä. Lisätietoja on osoitteessa https://ec.europa.eu/eip/ageing/about-the-partnership_en

³⁹ Vuoden 2018 ikääntymisraportissa ikääntymisen kokonaiskustannukset määritellään julkisiksi menoiksi, jotka liittyvät eläkkeisiin, terveydenhuoltoon, pitkäaikaishoitoon, koulutukseen ja työttömyysetuuksiin.

⁴⁰ Yksityiskohtainen analyysi terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menoja kasvattavista tekijöistä on raportissa Joint Report on Healthcare and Long-Term Care Systems and Fiscal Sustainability, Euroopan komissio ja talouspoliittinen komitea (EPC), 2016.

suojaavat heitä vanhuusiän köyhyydeltä⁴¹. Tämä ei tarkoita, että vanhuusiän köyhyys olisi poistettu yli 64-vuotiailta. Vuonna 2018 15,5 prosenttia 65-vuotiaista ja sitä vanhemmista oli EU27:ssä vaarassa ajautua köyhyteen⁴².

Naiset altistuvat vanhuusiän köyhyydelle miehiä todennäköisemmin. Tämä johtuu siitä, että heillä on yleensä miehiä matalampi työllisyysaste, enemmän katkoksia työrasssa, huonompi palkka ja enemmän osa-aikaisia⁴³ ja määräaikaisia työsuhteita⁴⁴. Naisten kuukausieläke on noin kolmanneksen pienempi kuin miesten, mutta heidän elinajanodotteensa on pidempi.

Vammaisiin, joiden köyhyysriski on muita suurempi, voi kohdistua myös muita riskejä. Työkäisillä vammaisilla on usein oikeus erityisetuksiin ja -tukeen. Eläkeiän saavutettuaan he saattavat kuitenkin menettää ne, mikä voi olla lisäsyynä köyhyteen tai sosiaaliseen syrjäytymiseen.

Samalla väestön ikääntyminen tarjoaa myös uusia mahdollisuuksia taloudelle. Iäkkäät kuluttajat muodostavat suuren osan taloudesta ja yli 50-vuotiaiden kulutus koko EU:ssa oli 3,7 biljoonaa euroa vuonna 2015. Kulutuksen arvioidaan kasvavan noin 5 prosenttia vuodessa ja olevan 5,7 biljoonaa euroa vuoteen 2025 mennessä. Ikääntymistä koskevassa komission vihreässä kirjassa käsitellään myös näiden mahdollisuuksien hyödyntämistä mahdollisimman hyvin.

3.4. ALUEELLINEN JA PAIKALLINEN ULOTTUVUUS⁴⁵

Väestönmuutos vaikuttaa eri tavalla eri alueisiin. Eräiden maiden väestö on suhteellisen ikääntynyttä, ja mediaani-ikä on niissä yli 50 vuotta. Alle 42,5 vuotta se on esimerkiksi seuraavissa maissa tai maiden osissa: Luxemburg, Kypros, Irlanti, Etelä-Espanja, Puola, Pohjois-Romania, Slovakia ja Etelä-Ruotsi.

Aluetasolla myös väestön liikkuvuus vaikuttaa merkittävästi alueen väestöprofiiliin. Tämä tuntuu vahvimmin siellä, missä etupäässä nuoret liikkuvat. Tämä liikkuvuus vaikuttaa myös alueen koko väestöön. EU:n väestöstä 65 prosenttia asuu alueilla, joilla väkiluku kasvoi vuosina 2011-2019. Joillakin alueilla väestön väheneminen on pitkittynyttä ja jatkunut jopa vuosikymmenten ajan. Väestön voidaan odottaa vähenevän yhä useammilla alueilla seuraavan vuosikymmenen aikana ja sen jälkeen.

Jotta tilanne ei kärjistyisi pandemian vuoksi, komissio on ehdottanut lisämäärärahojen kohdistamista koheesiopolitiikkaan kriisistä elpymiseen ja vahinkojen korjaamiseen uuden REACT-EU-aloitteen kautta⁴⁶. Ehdotetun Next Generation EU -elpymisvälineen kautta on määrä jakaa lisätukea, jolla varmistetaan rahoitus tärkeimmille kriisin vahinkojen korjaamistoimille ja tuetaan työntekijöitä ja pk-yrityksiä, terveydenhuoltojärjestelmiä sekä vihreää ja digitaalista siirtymää alueilla. Myös EU:n maaseudun kehittämisohjelmalla on tärkeä rooli tämän elpymisen tukemisessa.

⁴¹ Vanhuusiän köyhyys jakautuu kahteen ryhmään: henkilöihin, joiden tulot ovat alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanista, ja henkilöihin, joilla ei ole varaa vähintään neljään kymmeneen keskeisestä asiasta (ks. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Material_deprivation)

⁴² Yksityiskohtainen analyysi väestönmuutoksen vaikutuksista eläkkeiden riittävyyteen: The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU, Euroopan komissio ja sosiaalisen suojelun komitea (SPC), 2018.

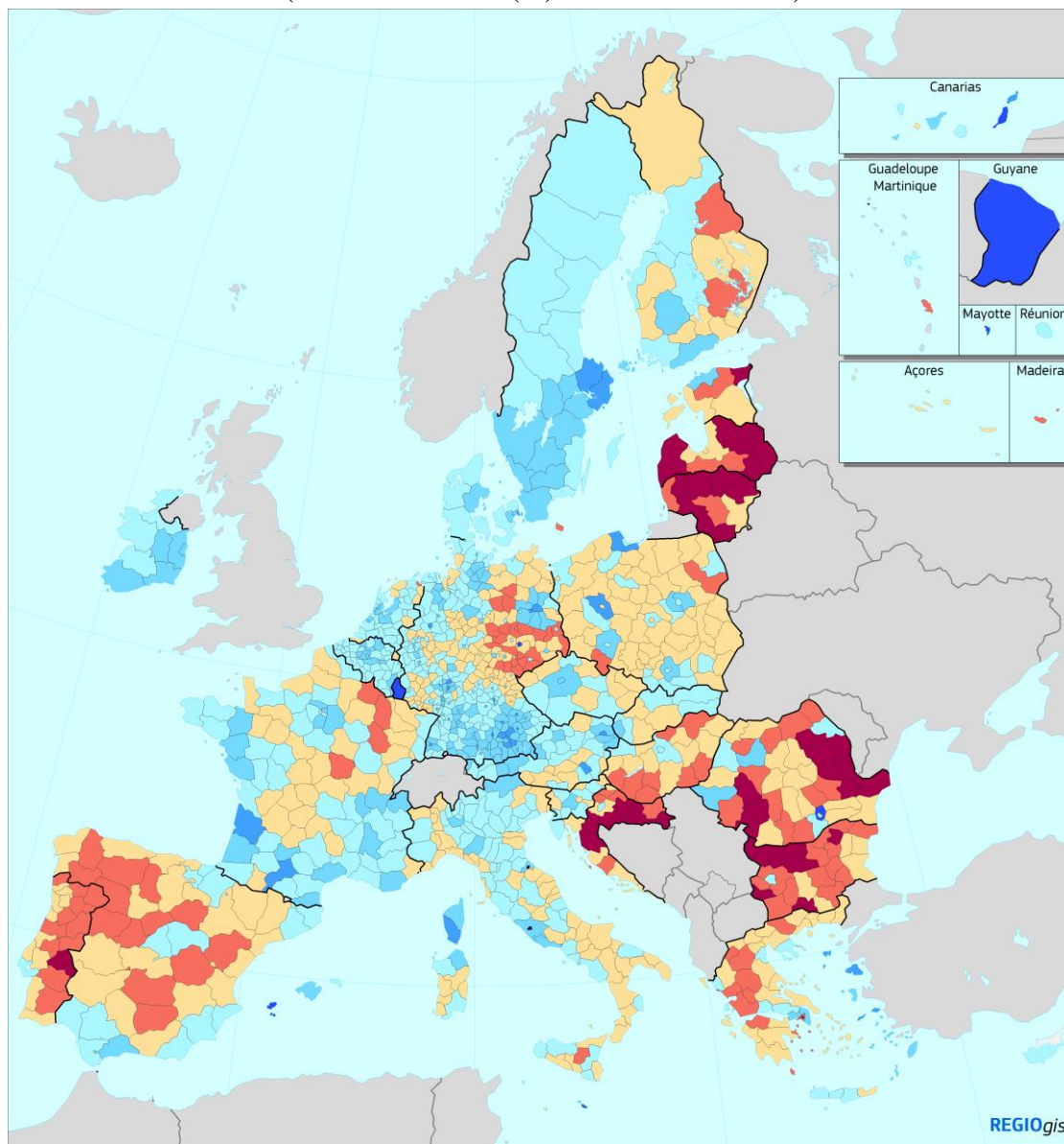
⁴³ Vuonna 2018 EU27:ssä 30,5 prosenttia naisista ja 9,2 prosenttia miehistä oli osa-aikatyössä (Eurostat, LFS).

⁴⁴ Viime vuosina määräaikaisten työsuhteiden osuus 15–64-vuotiailla on pysynyt vakaana. Vuonna 2018 se oli 12,1 prosenttia kaikista työsuhteista. Naisten osuus oli hieman suurempi (13,1 prosenttia) kuin miesten (11,2 prosenttia) (Eurostat).

⁴⁵ Alueellisella viitataan NUTS 3 -alueisiin ja paikallisella paikallisiin hallintoyksiköihin.

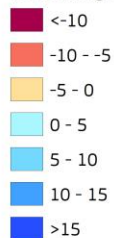
⁴⁶ COM(2020) 451 final, 28.5.2020

Väestön kokonaismuutos alueittain⁴⁷, 2011–2019
(Kokonaismuutos (%) 1.1.2011–1.1.2019)

Total population change in NUTS3 regions, 2011–2019

Total change (%)

EU-27 = 1.56%

Source: DG REGIO based on Eurostat data (demo_r_pjanaggr3) and JRC data (ARDECO database)

0 500 km

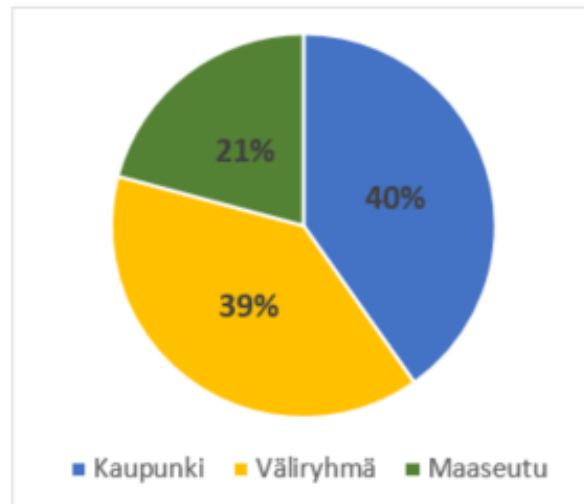
© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

Väestönmuutos vaikuttaa eri tavalla kaupunki- ja maaseutualueilla. EU:n alueet kuuluvat eri luokkiin sen mukaan, ovatko ne kaupunki- vai maaseutualueita tai niiden välimuotoja. Kullakin näistä kolmesta luokasta on omat erityispiirteensä. Väestömäärä ja asukastiheys on kaupunkialueilla

⁴⁷ Kartassa esitetään NUTS 3 -alueet. Keskimääräisen NUTS 3 -alueen väkiluku yhdessä maassa on 150 000–800 000 asukasta.

suurin ja maaseutualueilla pienin. Pandemian aikana väestötiheys ja alueen luokka näyttävät vaikuttaneen viruksen leviämiseen. Viruksen arvioidaan saapuneen aikaisemmin kaupunkialueille ja levinneen siellä nopeammin kuin maaseutualueilla ja kaupunkien ja maaseudun välimuotoa edustavilla alueilla⁴⁸.

EU27:n väestö aluetyypeittäin, 2019

Lähde: Eurostat

Maaseutualueilla väestö väheni 0,8 miljoonalla vuosina 2014–2019. Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus. Joissakin jäsenvaltioissa maaseutualueiden väkiluku kasvoi yli 0,2 prosenttia vuodessa, kun taas toisissa väheneminen oli samaa luokkaa. Maaseutualueiden väkiluku on vähentynyt vuoden 1991 jälkeen kahdeksassa jäsenvaltiossa, jotka ovat kolme Baltian maata, Bulgaria, Kroatia, Unkari, Portugali ja Romania. OECD:n viimeaikaisesta selvityksestä käy ilmi, että kaupunkien lähellä sijaitsevat alueet yleensä kasvavat, kun taas syrjäisempien alueiden⁴⁹ väkiluku usein pienenee.

EU:n kaupunkialueilla tilanne on erilainen, sillä niiden väkiluku kasvoi samaan aikaan 3,8 miljoonalla. Latviassa kaupunkialueiden väkiluku kuitenkin väheni 0,3 prosenttia ja Kreikassa 0,6 prosenttia. Kaupunkiväestöstä 22 prosenttia asui alueilla, joilla väkiluku pieneni vuosina 2014–2019. Neljässätoista jäsenvaltiossa väestö lisääntyi kaikilla kaupunkialueilla.

⁴⁸ <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120680>

⁴⁹ Lisätietoja on osoitteessa <https://doi.org/10.1787/b902cc00-en>

3.4.1. ELÄMÄNLAATU, INFRASTRUKTUURI JA PALVELUJEN SAATAVUUS

Kaikkialla Euroopassa pyritään tarjoamaan palveluja ja infrastruktuuria väestön tarpeiden tyydyttämiseksi. Riippumatta siitä, kasvaako vai väheneekö väestö, palveluja ja infrastruktuuria on mukautettava väestön tarpeiden mukaan, olipa kyse liikenteestä, digitaalipalveluista, asumisesta, kouluista, terveydenhuollosta, pitkäaikaishoidosta tai sosiaalisesta integraatiosta.

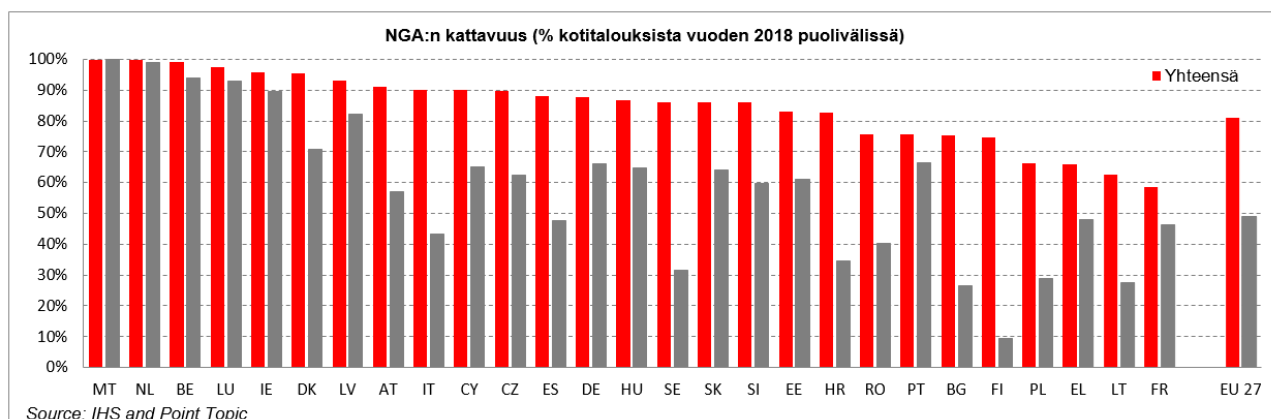
Väestönmuutoksen vaikutus tiettyyn alueeseen riippuu suurelta osin väestönmuutoksen nopeudesta ja laajuudesta sekä siitä, onko alueella keinoja selviytyä tästä muutoksesta. Useimmilla nopean väestönkasvun alueilla BKT asukasta kohti on suurempi kuin EU:n keskiarvo, kun taas nopean väestön vähenemisen alueilla on yleensä suhteellisen alhainen BKT asukasta kohti. Kaikkein haasteellisin on tilanne alhaisen tulotason alueilla, jotka kärsivät nopeasta väestönmuutoksesta.

Alueilla, joilla on **yhtä aikaa haasteena sekä väestön nopea väheneminen että alhainen asukaskohtainen BKT**, asuu 31 miljoonaa ihmistä eli 7 prosenttia EU:n väestöstä. Monet näistä alueista ovat Baltian maissa, Bulgariassa, Kroatiaassa, Unkarissa, Portugalissa ja Romaniassa. Myös Kreikassa ja Espanjassa on joitakin tässä tilanteessa olevia alueita samoin kuin itäisessä Saksassa, Ranskassa ja Puolassa.

Kun paikallisen ja alueellisen väestönmuutoksen vaikutuksia käsitellään, on otettava huomioon ne tekijät, jotka vaikuttavat ihmisten haluun muuttaa alueelle tai pois sieltä. Näitä tekijöitä ovat usein työmahdollisuudet ja elämänlaatu. Elämänlaatuun tietyllä alueella voivat vaikuttaa monet eri tekijät, esimerkiksi luonnonympäristö, palvelujen (muun muassa lastenhoito, esteettömyys vammaisten henkilöiden kannalta, laadukas koulutus, terveydenhuolto, pitkäaikaishoito, asuminen sekä vapaa-ajan ja kulttuuripalvelut) saatavuus tai infrastruktuurin (kuten tiet, rautatiet, energiahuolto, internetyhteydet) saatavuus ja laatu.

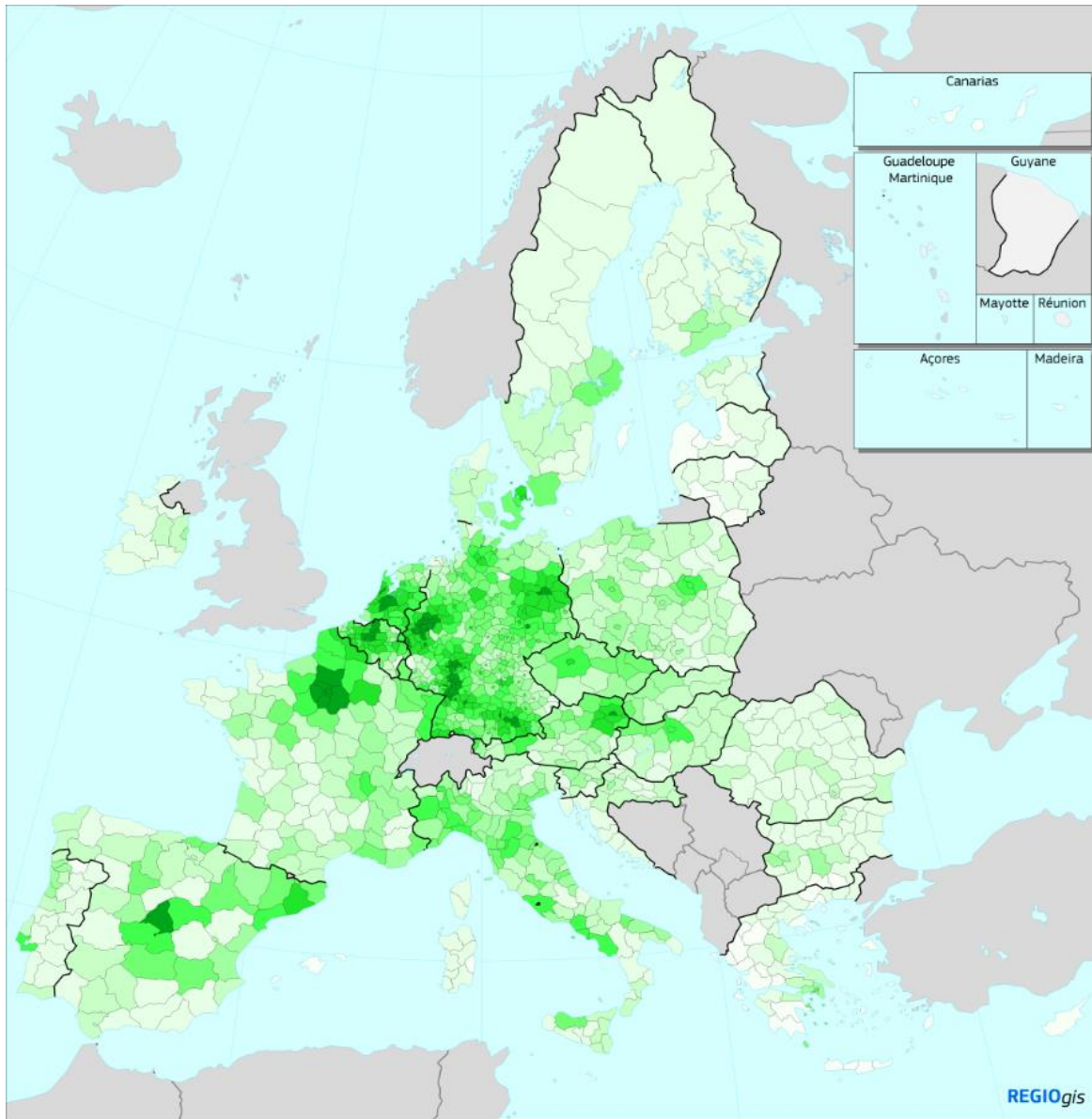
Saavutettavuudesta ja yhteenliitettävyydestä tulee yhä tärkeämpiä alueen tulevaisuudennäkymien kannalta. Ne vaikuttavat alueen talousnäkyymiin ja mahdollisuuksiin tarjota houkuttelevia työpaikkoja. Kun Eurooppa toteuttaa vihreää siirtymää, puhtaana, yhteyksiltään tiheänä, saavutettavan ja kohtuuhintaisen julkisen liikenteen tarve saa yhä suuremman merkityksen alueen houkuttelevuuden kannalta. Kun Euroopasta tulee yhä digitaalisempi, ihmiset odottavat seuraavan sukupolven laajakaistayhteyksien helppoa saatavuutta. Seuraavan sukupolven laajakaistayhteydet voivat auttaa kaupungin ja maaseudun välisten erojen tasoittamisessa digitaali-alalla.

Seuraavan sukupolven laajakaistayhteyksien kattavuus

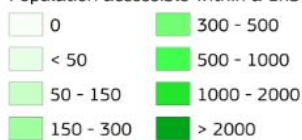
Investoinnit infrastruktuuriin ja palveluihin, myös koheesipolitiikan kautta, ovat olennainen osa ratkaisua. Infrastruktuurilla on monia eri ulottuvuuksia, kuten digitaalisten palvelujen (mukaan lukien tieto- ja viestintäteknikka ja 5G), koulutuksen ja terveydenhuoltopalvelujen sekä vapaa-ajan ja kulttuuripalvelujen saatavuus.

Tavoitettavuus rautateitse (optimaalinen matka-aika) alueittain⁵⁰ vuonna 2014
 (Väestö (tuhatta asukasta), jonka tavoitettavuus on enintään puolitoista tuntia, kun käytetään optimaalisia yhteyksiä ja lähtö on aamu- ja iltaruuhkan aikaan)

Accessibility by rail (optimal travel time) in NUTS3 regions, 2014

Population accessible within a 1h30 travel (thousands of inhabitants)

Accessibility using optimal trips available for departure during morning and evening peak hours.

Sources: REGIO-GIS, UIC, railway operators, Eurostat

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

Alueellisilla toimilla voidaan parantaa elämänlaatua sekä palvelujen ja infrastruktuurin saatavuutta ja korjata väestön vähenemisen haittavaikutuksia. Esimerkiksi paikallisia liiketoimintaympäristöjä

⁵⁰ Kartassa esitetään NUTS 3 -alueet. NUTS 3 -alueen väkiluku yhdessä maassa on keskimäärin 150 000–800 000 asukasta.

voidaan parantaa yritysten tukipalveluilla, jotka kannustavat innovointiin ja tutkimukseen. Yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen voi vastata kansalaisten tarpeisiin ja parantaa paikallista elämänlaatua. Nopea sopiminen EU:n seuraavasta pitkän aikavälin talousarviosta ja sen Next Generation EU -elpymisvälineestä⁵¹ varmistaa, että EU:n rahastot ja koheesipolitiikan ohjelmat voivat saada tärkeän roolin tämän työn tukemisessa.

Julkisen sektorin keskeinen kysymys on kestävien ratkaisujen kehittäminen. Alue- ja paikallistaso on osoittanut neuvokkuutensa innovoinnissa ja väestömuutoksen hallinnassa. Näiden kokemusten hyödyntäminen on välttämätöntä parhaiden käytäntöjen jakamiseksi ja innovatiivisten ideoiden, tuotteiden ja palvelujen kehittämiseksi.

Kaikki toimet, joilla vastataan alueellisen tason haasteisiin, on kohdistettava tarkasti paikan päällä vallitsevaan tilanteeseen. Näin otetaan huomioon, että tilanne vaihtelee maiden välillä ja kunkin maan sisällä ja että maaseutu- ja kaupunkialueiden väliset erot ovat joillakin alueilla tavallista suuremmat ja joillakin taas pienemmät. Köyhyysriskissä olevan väestön osuus oli vuonna 2018 erityisen suuri kaupungeissa asuvilla ihmisillä suuressa osassa Länsi-Eurooppaa, ja EU:n itä- ja eteläosissa vastaava tilanne oli maaseudun ihmisillä.

Kaupungeissa energian, liikenteen ja maan käyttö on tehokkaampaa. Julkisen infrastruktuurin, kuten julkisen liikenteen tai internetyhteyksien ja esimerkiksi hoiva-alan sosiaalipalvelujen, järjestäminen ja ylläpito on helpompaa kuin maaseudulla. Osaamisen tarjonnan ja kysynnän yhteensovittaminen on yleensä helpompaa, minkä ansiosta tuottavuus on parempi ja tulot henkeä kohti suuremmat. Kaupungeissa on paremmat mahdollisuudet saada laadukasta koulutusta ja korkeakouluja on enemmän, mikä voi auttaa luomaan innovaatioita⁵².

Toisaalta **kaupunkien voimakasta väestönkasvua on hallittava hyvin, jotta estetään ruuhkien ja saastumisen lisääntyminen ja asumiskustannusten nousu**⁵³. Kaupunkien on myös mukautettava palvelujaan esimerkiksi terveydenhuollon ja liikkumisen alalla sekä julkisen infrastruktuurin, asumisen, koulutuksen ja sosiaalipolitiikan alalla muuttuvan väestörakenteen huomioon ottamiseksi. Koska ikääntymisen ja toimintarajoitteisuuden välillä on vahva yhteys, näihin toimiin kuuluu myös erityisesti tuotteiden ja palvelujen saatavuuden ja infrastruktuurin esteettömyyden parantaminen.

Maaseutualueilla on runsaasti maata, elinkustannukset ovat pienemmät ja ilman saastuminen on vähäisempää. Niillä on kuitenkin myös monia haasteita, erityisesti julkisten ja yksityisten palvelujen hyvän saatavuuden varmistamisessa. Maaseutualueilla, joilla väki vähenee huomattavasti, voi esiintyä maan poistumista maatalouskäytöstä ja metsäpalojen vaara voi lisääntyä⁵⁴. Myös uusien investointien houkuttelu vaikeutuu yleensä entisestään. Huolenaiheena on myös nuorten viljelijöiden määrän väheneminen ja välttämättömien sukupolvenvaihdosten järjestäminen.

Keskeinen kysymys maaseutualueiden kannalta on, ovatko ne lähellä kaupunkia vai kaukana kaikista toiminnallisista kaupunkialueista. Kaupungin läheisyydessä sijaitsevat maaseutualueet voivat olla tiiviissä vuorovaikutuksessa kaupungin kanssa. Ihmiset voivat olla töissä kaupungissa, asua maalla ja

⁵¹ Lisätietoja on osoitteessa https://ec.europa.eu/info/publications/mff-legislation_en

⁵² Lisätietoja on osoitteessa https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional-focus/2018/access-to-universities-in-the-eu-a-regional-and-territorial-analysis

⁵³ Lisätietoja on osoitteessa <https://urban.jrc.ec.europa.eu/thefutureofcities/ageing#the-chapter>

⁵⁴ Forest fires — Sparking firesmart policies in the EU, Euroopan komissio (2018).

kulkea työmatkaa päivittäin. Tämä malli asettaa erityisiä vaatimuksia esimerkiksi liikenteelle. Tehtäviä saatetaan jakaa esimerkiksi siten, että kaupunki tarjoaa pääsyä sairaalahoitoon myös lähimaaseudulla asuville ihmisille.

Toisaalta on maaseutualueita, jotka ovat kaukana suuremmista kaupungeista. Tässä tapauksessa maaseudun kehittämisessä on erilaisia haasteita, esimerkiksi alkutuotannon ja siihen liittyvien arvoketjujen hallitsevuus⁵⁵ tai vähäinen väkiluku ja hidas talouskasvu⁵⁶. Talouden taantuminen tietyillä alueilla ei ole ainoastaan haaste alueelliselle yhteenkuuluvuudelle, vaan se voi myös johtaa tyytymättömyyden epätasaiseen maantieteelliseen jakautumiseen. Jos ihmiset alkavat tuntea jäävänsä huomiotta, he voivat menettää uskonsa talouden ja demokraattisten instituutioiden oikeudenmukaisuuteen.

Muun muassa kaikkia näitä kysymyksiä käsitellään **maaseutualueita koskevassa komission pitkän aikavälin visiossa**, joka esitetään ensi vuonna laajan julkisen kuulemisen jälkeen ja ottaen huomioon covid-19-pandemian esiin tuomat näkökohdat.

4. VIHREÄ JA DIGITAALINEN SIIRTYMÄ JA VÄESTÖNKEHITYS

Väestönkehitys ja vihreä ja digitaalinen siirtymä vaikuttavat usein toisiinsa tai nopeuttavat toisiaan. Strateginen ennakointi voi olla tärkeä väline kumpaankin siirtymään vaikuttavien haasteiden tunnistamisessa ja ennustamisessa sekä niiden yhteiseen käsittelemiseen tarvittavien toimien valmistelussa.

Ilmastonmuutoksen ja ympäristön tilan heikentymisen vaikutukset vahvistanevat entisestään väestönmuutoksen aiheuttamia maailmanlaajuisia paineita. Tilanteen säilyminen nykyisellään merkitsisi, että samaan aikaan sekä ruoan, energian että veden tarve lisääntyisi maailmassa valtavasti seuraavina vuosikymmeninä. Ruoan tarve lisääntyisi 60 prosenttia, energian 50 prosenttia ja veden 40 prosenttia vuoteen 2050 mennessä⁵⁷.

Kuten Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa ja eurooppalaisessa ilmastolaissa⁵⁸ todetaan, Eurooppa aikoo siirtyä samalla aikajänteellä ilmastoneutraaliin ja resurssitehokkaaseen talouteen. Tämä lisää puhtaan energian ja kestävä ja älykkään liikkumisen tarvetta sekä tarvetta siirtyä kierrättävämpään talouteen ja edistyä merkittävästi biologisen monimuotoisuuden suojelussa ja ennallistamisessa. Covid-19-pandemian aiheuttamat viimeaikaiset sulkutoimet ovat osoittaneet kaupunkien viheralueiden arvon ihmisten fyysiselle ja henkiselle hyvinvoinnille. Monet Euroopan kaupungit ovat myös ryhtyneet toimiin, jotka edistävät liikkumista, kuten pyöräilyä ja kävelyä. Pandemian aikana tällainen liikkuminen on turvallisempi ja houkuttelevampi vaihtoehto. Näiden pyrkimisten helpottamiseksi komissio perustaa vuonna 2021 EU:n kaupunkien viherryttämisfoorumin osana uutta Green City Accord -aloitetta yhteistyössä kaupunkien ja kaupunginjohtajien kanssa.

⁵⁵ OECD, 2018. Policy note Rural 3.0 – a framework for rural development.

⁵⁶ <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/Rural-3.0-Policy-Note.pdf>

⁵⁷ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional-focus/2008/remote-rural-regions-how-proximity-to-a-city-influences-the-performance-of-rural-regions

⁵⁸ Lisätietoja on osoitteessa <http://www.fao.org/global-perspectives-studies/en>

⁵⁸ Lisätietoja on osoitteessa https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Kun kaupunkien keskustoista tulee entistäkin runsasväkisempiä, kaupunkialueiden on lisättävä edelleen toimiaan sellaisten viheralueiden lisäämiseksi, jotka voivat toimia myös hiilinieluinä ja auttaa poistamaan päästöjä ilmakehästä. **Kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman, EU:n biodiversiteettistrategian sekä Pellolta pöytään -strategian** täytäntöönpanossa sekä **ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan EU:n strategian tulevan tarkistamisen yhteydessä** käsitellään monia näistä kysymyksistä.

Ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden häviämisen odotetaan vaikuttavan merkittävästi muuttoliikkeen rakenteeseen. Tämä johtuu siitä, että ympäristön muutokset, kuten aavikoituminen, valtamerten happamoituminen ja rannikoiden eroosio, vaikuttavat suoraan ihmisten toimeentuloon ja mahdollisuuksiin selviytyä kotiseudullaan⁵⁹. Ennusteiden mukaan tämä suuntaus vain jatkuu ilmastonmuutoksen vaikutusten kärjistyessä. Maailmanpankin mukaan jopa 143 miljoonaa ihmistä Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, Etelä-Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa saattaa joutua siirtymään kotimaansa sisällä vuoteen 2050 mennessä, jos ilmastotoimia ei toteuteta⁶⁰. Tämä osoittaa entistä vahvemmin, että Euroopan on oltava maailmanlaajuisesti edelläkävijänä ilmasto- ja ympäristötoimissa ja etenkin pantava täytäntöön Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja lisättävä vihreän kehityksen diplomatiaa kaikissa politiikoissaan ja kumppanuuksissaan.

Digitaalinen vallankumous ja internetin nopea leviäminen ovat jo muuttaneet ihmisten elämää ja käyttäytymistä. Digitalisaatio voi parantaa tuottavuutta ja kiihdyttää talouskasvua, mutta erot internetin saatavuudessa saavat aikaan digitaalisen kuilun, josta on tulossa yksi merkittävä eriarvoisuuden ulottuvuus. Tätä kuilua saattavat vielä syventää riittämätön digitaalinen osaaminen sekä maiden ja alueiden väliset suuret erot osaamistasossa ja käyttömahdollisuuksien puute.

Tämänhetkinen kriisi on vahvistanut tarvetta tehdä tästä digitaalisesta siirtymästä mahdollisimman nopeasti todellisuutta kaikille kansalaisille: Euroopassa on otettu käyttöön lähikontaktien välttämistä koskevia toimenpiteitä, joiden vuoksi monet ihmiset ovat joutuneet tekemään etätöitä kotona tai turvautumaan internetiin tai mobiilisovelluksiin pitäessään yhteyttä omaisiin ja ystäviin. Luotettavat ja nopeat internetyhteydet sekä mahdollisuus käyttää digitaalisia välineitä ovat yhä tärkeämpiä yrityksille, työntekijöille ja itsenäisille ammatinharjoittajille.

5. VÄESTÖRAKENTEeseen LIITTYVÄ GEOPOLIITIIKKA: EUROOPPA OSANA MAAILMAA

Väestönmuutos vaikuttaa myös Euroopan geopoliittisiin tulevaisuudennäkymiin ja asemaan maailmassa. Väestön määrällä ja talouden koolla on tärkeä rooli maailman valtarakenteissa. Kun Euroopan kansakunnat pienenevät ja niiden taloudellinen painoarvo supistuu suhteessa muihin kehittyviin talouksiin, Euroopan unionin on yhä tärkeämpää käyttää koko kollektiivista voimaansa. Pandemian aikana olemme myös nähneet, etteivät virukset tunne rajoja vaan luovat monille maailmankolkille yhteisiä haasteita.

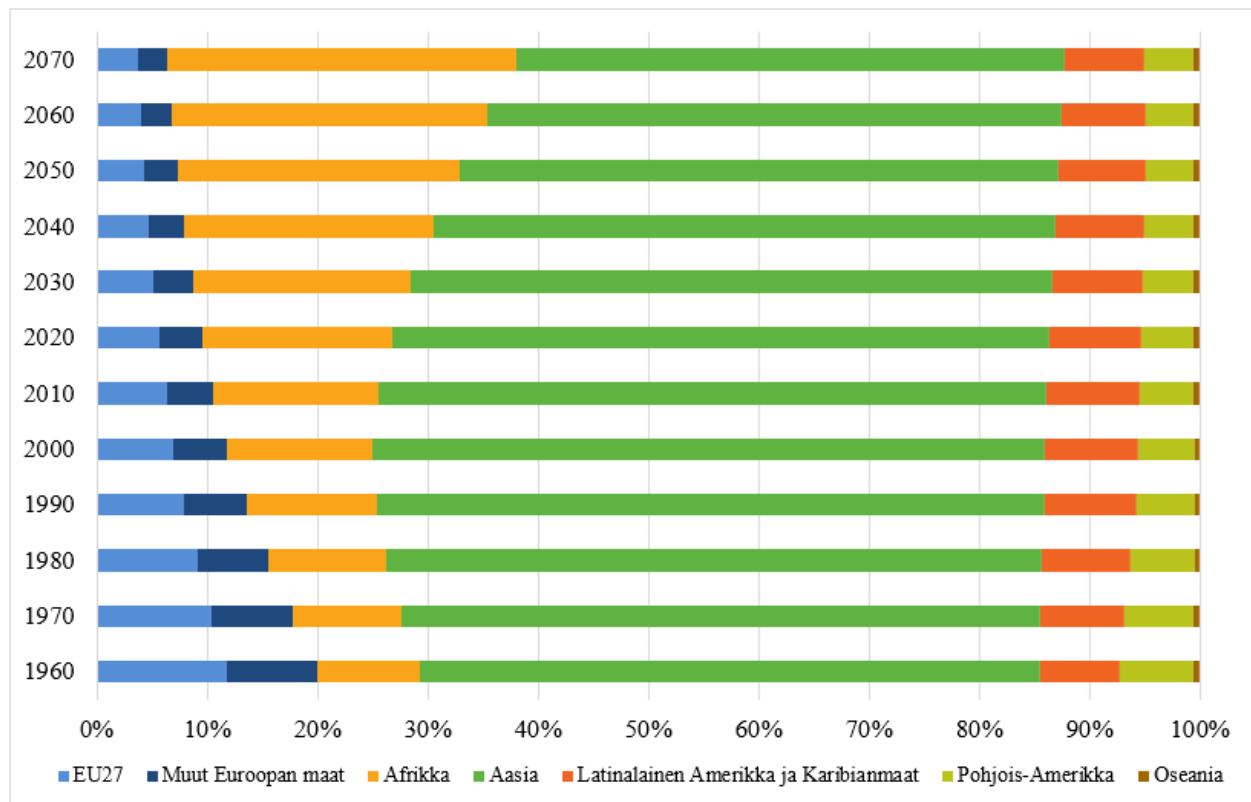
Euroopan osuus maailman kokonaisväestöstä pienenee. Vuonna 1960 EU27:n väestön osuus maailman väestöstä oli noin 12 prosenttia. Tällä hetkellä se on noin 6 prosenttia, ja sen arvioidaan

⁵⁹ Lisätietoja on osoitteessa <https://news.un.org/en/story/2019/07/1043551>

⁶⁰ Lisätietoja on osoitteessa <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

laskevan alle 4 prosenttiin vuoteen 2070 mennessä. Toinen merkittävä kehityssuunta on Afrikan osuuden kasvu maailman väestöstä. Sen on määrä kasvaa 9 prosentista 32 prosenttiin, kun taas Aasian väestön on määrä vähentyä jonkin verran⁶¹.

Maailman väestö maanosittain, 1960-2070

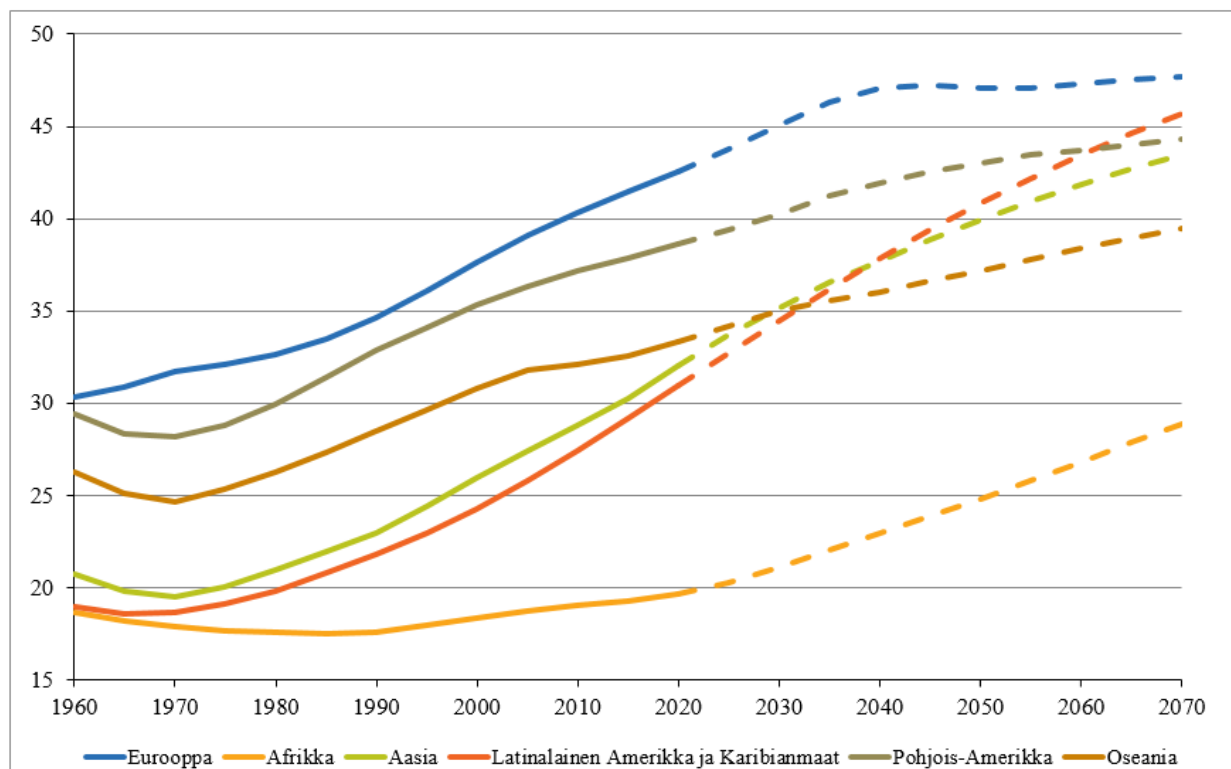

Lähde: Yhdistyneiden kansakuntien taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto, väestöyksikkö (2019).

Eurooppa ei ole ainoa maanosa, jonka väestö ikääntyy, mutta sen väestö on keskimäärin vanhin. Kun Euroopan kehitystä verrataan muihin maailman osiin, käy selväksi, että muut maanosat käyvät läpi samankaltaista ikääntymisprosessia, joskin ajallisesti jäljessä Euroopasta. Arvioiden mukaan keskimääräinen ikä nousee myös Afrikassa ajan myötä. Sen ennustetaan kuitenkin pysyvän väestöltään nuorimpana maanosana nykyhetkestä vuoteen 2070.

⁶¹ Lisätietoja on YK:n väestöennusteen vuoden 2019 versiossa osoitteessa <https://population.un.org/wpp/>

Maailman väestön mediaani-ikä maanosittain, 1960–2070

Lähde: Yhdistyneiden kansakuntien taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto, väestöyksikkö (2019).

Myös Euroopan osuus maailman BKT:stä pienenee. Vuonna 2004 Euroopan osuus maailman BKT:stä oli 18,3 prosenttia, ja se laski 14,3 prosenttiin vuonna 2018⁶². Tämä suuntaus uhkaa jatkua tai jopa nopeutua, kun työikäisen väestön määrä vähenee. Jäsenvaltioiden merkitys talouden toimijoina vähenee, mutta EU:lla tulee edelleen olemaan vahva kollektiivinen merkitys talouden, politiikan ja diplomatian toimijana.

Euroopan on oltava vahvempi, yhtenäisempi ja strategisempi tavoissaan ajatella toimia ja puhua. On vahvistettava nykyisiä ja luotava uusia kumppanuuksia, etenkin lähimpien kumppanien ja naapurien kanssa. Uusi **kokonaisvaltainen Afrikka-strategia**⁶³ on erityisen tärkeä, kun otetaan huomioon maanosiemme kohtaamat toisiaan täydentävät väestönkehityksen haasteet. Sääntöihin perustuvan maailmanjärjestyksen ja sen instituutioiden, kuten Yhdistyneiden kansakuntien ja Maailman kauppajärjestön, ylläpitäminen sekä aktiivisempi osallistuminen kansainvälisiin rakenteisiin tulee olemaan yhä tärkeämpää.

⁶² Lähde: Maailmanpankki, BKT:tä ja ostovoimapariteettia koskevat tiedot tietokannasta Maailman kehitysindikaattorit.

⁶³ JOIN(2020) 4 final, 9.3.2020.

PÄÄTELMÄT JA TULEVAISUUDENNÄKYMÄT

Näinä poikkeuksellisen vaikeina ja epävarmoina aikoina on Euroopan unionin, sen jäsenvaltioiden ja niiden alueiden yhteisen edun mukaista reagoida väestönmuutoksen vaikutuksiin kaikkien eurooppalaisten hyväksi. Näin edistetään Euroopan elpymistä ja sopeutumiskykyisemmän, kestävämmän ja oikeudenmukaisemman unionin rakentamista. Tulevat toimet riippuvat monista strategisista kysymyksistä, esimerkiksi siitä, miten voidaan edistää innovaatioita ja lisätä tuottavuutta, parantaa työllisyyttä, nykyaikaistaa terveydenhuoltojärjestelmiä, sosiaalista suojelua ja sosiaalipalveluja sekä lieventää alueellisia eroja.

Tämän perusteella ja tämän kertomuksen tulosten pohjalta komissio aikoo esittää **ikäntymistä koskevan vihreän kirjan ja maaseutualueita koskevan pitkän aikavälin vision**. Komissio aikoo myös tarkastella perusteellisesti muita tässä kertomuksessa esiin tuotuja kysymyksiä, muun muassa yksinäisyyttä, sosiaalista eristyneisyyttä, mielenterveyttä, talouden häiriönsietokykyä ja pitkäaikaishoitoa.

Kertomuksesta käy myös ilmi, että komission on **otettava väestönkehitykseen liittyvät näkökohdat huomioon kaikessa EU:n politiikassa**. Komissio on valmis tekemään oman osuutensa ja hyödyntämään kaikkia käytettävissään olevia välineitä erityisesti EU:n seuraavan pitkän aikavälin talousarvion ja sen Next Generation EU -elpymisvälineen kautta. Komission elvytystoimilla tuetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta, integraatiota ja osallisuutta, maaseudun kehittämistä ja koulutusta. Komissio tukee rakenneuudistuksia siellä, missä niitä tarvitaan, ja tekee työtä kilpailukykyisen kestävyuden saavuttamiseksi. Se hyödyntää tässä talouspolitiikan EU-ohjausjaksoa parhaalla mahdollisella tavalla.

Samalla on selvää, ettei ei ole olemassa yhtä yleispätevää toimintatapaa. **Poliittisessa päätöksenteossa on suunnattava katse paikan päällä vallitsevaan todelliseen tilanteeseen ja vähennettävä alueiden välisiä eroja**. Tässä hengessä komissio edelleen edistää ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä, oikeudenmukaista siirtymää, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja syrjimättömyyttä erityisesti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ja sukupuolten tasa-arvoa koskevan EU-strategian avulla.

Demokratian ja väestönkehityksen yhtäaikainen haaste on otettava vastaan määrätietoisesti. Väestörakenteen muuttuminen merkitsee demokratiallemme haasteita ja mahdollisuuksia, joista jotkut ovat tulleet esiin kriisin yhteydessä. Jos tätä muuttumista onnistutaan ohjaamaan, voidaan varmistaa, että hallinto- ja osallistumisjärjestelmämme ovat dynaamisia, sopeutumiskykyisiä, osallistavia ja yhteiskunnan monimuotoisuutta edustavia. Meidän on puututtava ongelmien perimmäisiin syihin ja vältettävä tyytymättömyyden epätasaista maantieteellistä jakautumista⁶⁴. Euroopan tulevaisuutta käsittelevä konferenssi tulee olemaan keskeinen foorumi kuuntelemista, oppimista ja ratkaisujen löytämistä varten.

Vaikka on liian aikaista tehdä covid-19-kriisistä perusteltuja päätelmiä väestönkehitykseen liittyvissä asioissa, tämän kertomuksen julkaisemisen yhteydessä käyttöön otetun erityisen verkkosivuston

⁶⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/working-papers/2018/the-geography-of-eu-discontent

avulla voidaan analysoida laajamittaista ja vertailukelpoista tilastotietoa kaikkialta unionista. Kun tiedot ovat saatavilla, ne voivat muodostaa luotettavan pohjan tietoon perustuvalla politiikan laadinnalle ja päätöksenteolle.

Komissio käy tämän kertomuksen pohjalta vuoropuhelua sidosryhmien kanssa erityisesti alueellisella tasolla ja keskustelee jäsenvaltioiden, EU:n toimielinten ja elinten kanssa, erityisesti Euroopan talous- ja sosiaalikomitean ja alueiden komitean kanssa.